

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ.: 210 92 11 200-10, Fax: 210 92 33 977, www.iobe.gr
11 Tsami Karatassou, 117 42 Athens, Greece, Tel.: +30 210-9211 200-10, Fax: +30210-9233 977

Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα:

Επιδράσεις στην οικονομία

Δεκέμβριος 2014

Στην ερευνητική ομάδα συμμετείχαν οι Θ. Αθανασιάδης, Ε. Παπαδάκης, Ν. Παρατσιώκας και S. Danchev, υπό τον συντονισμό του Επίκουρου Καθηγητή του ΕΜΠ, και επιστημονικού σύμβουλου του ΙΟΒΕ κ. Α. Τσακανίκα.

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του ΙΟΒΕ.

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

ISBN: 978-960-7536-56-3

Copyright © 2014 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα

Τηλ.: (210 9211200-10), Fax: (210 9228130 & 210 9233977)

E-mail: info@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	5
2.	Η βιομηχανία κινηματογράφου στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.....	7
2.1	Χαρακτηριστικά της βιομηχανίας κινηματογράφου στην Ευρώπη	7
2.2	Σύντομη ιστορική επισκόπηση της παραγωγής ταινιών στην Ελλάδα.....	10
2.3	Ο οπτικοακουστικός τομέας στην Ελλάδα σήμερα.....	11
3.	Η επίδραση της παραγωγής κινηματογράφου στην οικονομία	15
3.1	Εισαγωγή.....	15
3.2	Επίδραση σε μακροοικονομικά μεγέθη.....	16
3.2.1	Μεθοδολογία.....	16
3.2.2	Πολλαπλασιαστική επίδραση ανά μονάδα δαπάνης για κινηματογράφιση....	17
3.2.3	Επίδραση στην οικονομία από μια μεγάλη ξένη παραγωγή	21
3.2.4	Επίδραση από την ετήσια παραγωγή ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών	22
3.2.5	Επίδραση στην Ελληνική οικονομία από το σύνολο της δραστηριότητας του κλάδου	23
3.3	Προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών και τουρισμός.....	24
3.3.1	Ελληνικός τουρισμός και προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών	27
3.4	Παράρτημα.....	32
3.4.1	Ο πίνακας εισροών-εκροών	32
3.3.2	Οικονομική ανάλυση	34
4.	Θεσμικά ζητήματα και κίνητρα για την προσέλκυση ξένων παραγωγών.....	38
4.1	Θεσμικό πλαίσιο για τον ελληνικό κινηματογράφο.....	38
4.2	Εμπόδια στην παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα	40
4.3	Γραφεία Εξυπηρέτησης Κινηματογραφικών Παραγωγών	45
4.4	Κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Μεσογείου	47
4.5	Σύνοψη.....	54
4.6	Παράρτημα.....	56
5.	Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής	59
5.1	Κύρια ευρήματα της μελέτης.....	59
5.2	Προτάσεις πολιτικής.....	61
	Βιβλιογραφία.....	65

Κατάλογος διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1: Εγχώριες κινηματογραφικές παραγωγές σε χώρες της ΕΕ-27, 2011.....	7
Διάγραμμα 2.2: Προέλευση των ταινιών μεγάλου μήκους βάσει εισιτηρίων στην ΕΕ-27 το 2012	8
Διάγραμμα 2.3: Διεθνείς κινηματογραφικές ταινίες συμπαραγωγής στις χώρες της ΕΕ-27, 2011.....	9
Διάγραμμα 2.5: Αριθμός εισιτηρίων που κόπηκαν στις ελληνικές κινηματογραφικές αίθουσες, 2008-2013	11
Διάγραμμα 2.6: Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων στην ΕΕ-27, ΜΕΡΜ 2010-2013.....	12
Διάγραμμα 2.7: Απασχόληση στον κλάδο Παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων	13
Διάγραμμα 2.4: Η συμβολή του οπτικοακουστικού τομέα στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε ευρωπαϊκές χώρες, 2011	13
Διάγραμμα 3.1: Οφέλη από την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών	15
Διάγραμμα 3.2: Επίδραση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά εκατομμύριο δαπάνης.....	18
Διάγραμμα 3.3: Επίδραση στην Απασχόληση ανά εκατομμύριο δαπάνης	18
Διάγραμμα 3.4: Επίδραση στην απασχόληση ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.....	19
Διάγραμμα 3.5: Επίδραση στα φορολογικά έσοδα ανά εκατομμύριο ευρώ δαπάνης	20
Διάγραμμα 3.6: Η επίδραση στον τουρισμό από τα γυρίσματα μιας κινηματογραφικής παραγωγής σε μια περιοχή*	28
Διάγραμμα 4.1: Γραφεία εξυπηρέτησης κινηματογραφικών παραγωγών σε χώρες της Ευρώπης	46
Διάγραμμα 4.2: Επενδύσεις στην παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών στην Γαλλία	48
Διάγραμμα 4.3: Πηγές χρηματοδότησης κινηματογραφικών ταινιών στο Ηνωμένο Βασίλειο, 2008-2011	51
Διάγραμμα 4.4: Παράγοντες που επηρεάζουν την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών	54

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.1: Συνοπτικά αποτελέσματα της επίδρασης στην οικονομία από μία μεγάλη ξένη παραγωγή	21
Πίνακας 3.2: Συνοπτικός πίνακας ετήσιων αποτελεσμάτων (σε εκατ. €).....	22
Πίνακας 4.1: Συνοπτικά αποτελέσματα της επίδρασης στην οικονομία από το σύνολο της δραστηριότητας του οπτικοακουστικού κλάδου (εκατ. €)	23
Πίνακας 3.3: Στοιχεία προϋπολογισμού και εισπράξεων για τις κινηματογραφικές ταινίες της ομάδας επεξεργασίας.....	30
Πίνακας 3.4: Ενδεικτική κατανομή δαπανών κινηματογράφησης ταινιών	33
Πίνακας 3.5: Η επίδραση από την παραγωγή ξένων κινηματογραφικών ταινιών στις αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα (εκτίμηση διαφοράς των διαφορών).....	37
Πίνακας 4.1: Νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικές με την ανάπτυξη της ελληνικής κινηματογραφίας.....	39
Πίνακας 4.3: Κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών σε άλλες χώρες	52
Πίνακας 4.4: Νομοθετικές ρυθμίσεις που συνδέονται με την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα	56

1. Εισαγωγή

Η έξοδος από την κρίση που διέρχεται τα τελευταία χρόνια η ελληνική οικονομία απαιτεί συντονισμένη δράση στην κατεύθυνση της προσαρμογής της σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι το πρότυπο αυτό θα πρέπει να δίνει έμφαση στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και στην τόνωση της εξωστρέφειας και των επενδύσεων, ώστε η ελληνική οικονομία να επανέλθει σύντομα σε τροχιά γρήγορης ανάπτυξης, ενισχύοντας μεγέθη όπως το ΑΕΠ και την απασχόληση.

Στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας αναμφισβήτητα συγκαταλέγονται η μοναδική πολιτιστική κληρονομιά και το ιδιαίτερο φυσικό τοπίο που διαθέτει. Προκύπτει επομένως, το ερώτημα με ποιους τρόπους θα μπορούσε η Ελλάδα να δημιουργήσει αξιοποιήσιμες ευκαιρίες, εκμεταλλευόμενη την πολιτιστική της κληρονομιά και το φυσικό της περιβάλλον, οι οποίες θα μπορούσαν να παράγουν οφέλη σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, τόσο για το άμεσο μέλλον όσο και σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Να αναζητηθούν δηλαδή, οι τρόποι εκείνοι μέσα από την προώθηση του πολιτισμού και την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ευνοϊκές συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης και νέες θέσεις εργασίας.

Ο κινηματογράφος, ως μια από τις πιο δημοφιλείς εκφάνσεις του πολιτισμού, συνεισφέρει σημαντικά στον τομέα της ψυχαγωγίας και της οικονομίας. Έτσι από την μια πλευρά, αντικατοπτρίζει την πολιτιστική πολυμορφία, τις διαφορετικές παραδόσεις και την ιστορία κάθε χώρας και ταυτόχρονα, αποτελεί οικονομικό αγαθό, προσφέροντας ευκαιρίες στην ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας. Πέρα όμως από την εγχώρια παραγωγή κινηματογράφου, σημαντικός είναι ο ρόλος και της πραγματοποίησης γυρισμάτων από ξένους κινηματογραφικούς παραγωγούς.

Η προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών ενδέχεται να έχει σημαντική επίδραση στην εγχώρια κινηματογραφία, αλλά και οφέλη για την οικονομία γενικότερα. Ως προς τον κινηματογραφικό κλάδο η θετική επίδραση συνδέεται με την ενίσχυση των εγχώριων οπτικοακουστικών υποδομών, τη δυνατότητα επενδύσεων σε τεχνολογικό εξοπλισμό που κατόπιν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε εγχώριες παραγωγές, αλλά και τη μεταφορά τεχνογνωσίας προς όφελος και των επαγγελματιών του χώρου του κινηματογράφου στην Ελλάδα.

Εκτός όμως από την στήριξη στην εγχώρια κινηματογραφία, η προσέλκυση διεθνών κινηματογραφικών παραγωγών δυνητικά ενισχύει την εικόνα μιας χώρας στο εξωτερικό, συμβάλλοντας στην τουριστική προβολή της και στην ανάδειξη των τοπίων της. Παράλληλα, προκύπτουν άμεσα οφέλη για την οικονομία ως αποτέλεσμα της δαπάνης που πραγματοποιείται σε μια περιοχή στη διάρκεια των κινηματογραφικών γυρισμάτων.

Σκοπός της μελέτης είναι να προσδιορίσει τη συνεισφορά του κλάδου παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών και άλλων οπτικοακουστικών έργων (π.χ. διαφημιστικά σποτ) στην ελληνική οικονομία, να αναλύσει τα εμπόδια που υπάρχουν στην προσέλκυση μεγάλων διεθνών παραγωγών και να ποσοτικοποιήσει τα δυνητικά οφέλη για την οικονομία από την άρση αυτών των εμποδίων.

Στο επόμενο κεφάλαιο της μελέτης περιγράφεται ο κλάδος και γίνεται παρουσίαση των βασικών μεγεθών του. Γίνεται επίσης αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της εγχώριας κινηματογραφικής βιομηχανίας. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι κυριότεροι παράγοντες που εμποδίζουν την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών στην Ελλάδα και γίνεται προσπάθεια να αποτυπωθούν τα κίνητρα που προσφέρουν άλλες χώρες, κυρίως ευρωπαϊκές.

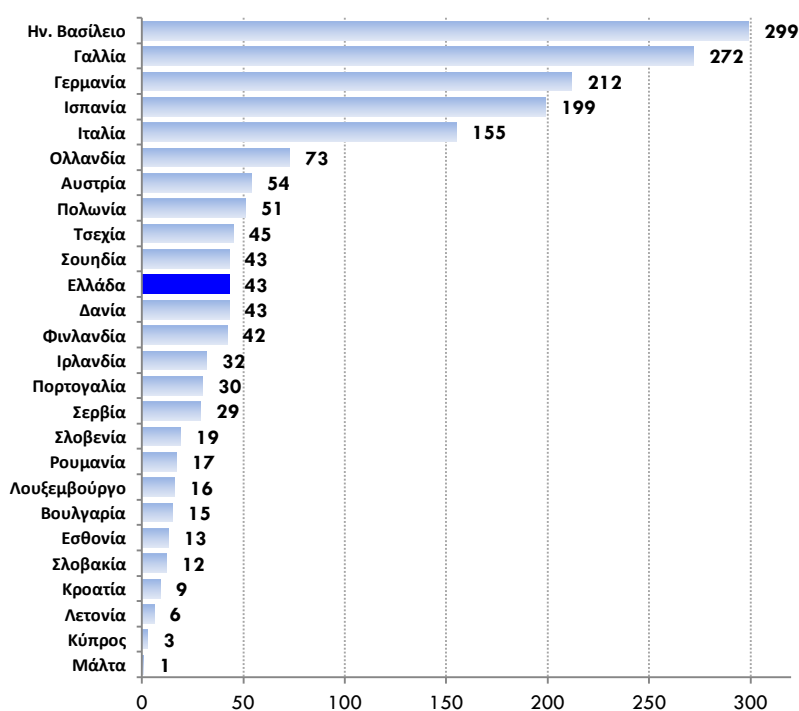
Οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις από την δραστηριότητα του κλάδου και την πραγματοποίηση μιας ξένης κινηματογραφικής παραγωγής στην ελληνική οικονομία διερευνώνται στο τέταρτο κεφάλαιο, στο οποίο επιχειρείται η ποσοτικοποίηση τόσο της άμεσης όσο και της έμμεσης συμβολής από την δραστηριότητα αυτή στην ελληνική οικονομία. Εξετάζεται επίσης η επίδραση στον τουρισμό τόσο με βάση ευρήματα από άλλες χώρες όσο και με εμπειρικά δεδομένα για την περίπτωση της Ελλάδας. Η μελέτη ολοκληρώνεται με τη διατύπωση προτάσεων στην κατεύθυνση εξάλειψης των σημαντικότερων εμποδίων.

2. Η βιομηχανία κινηματογράφου στην Ελλάδα και στην Ευρώπη

2.1 Χαρακτηριστικά της βιομηχανίας κινηματογράφου στην Ευρώπη

Ο κινηματογράφος θεωρείται ως ένα από τα πιο ισχυρά και δημοφιλή μέσα προβολής των πολιτιστικών χαρακτηριστικών, αλλά και της ευρύτερης εικόνας μιας χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ταυτόχρονα, εκτός από μορφή τέχνης αποτελεί και προϊόν με σημαντική οικονομική δραστηριότητα και σε αρκετές περιπτώσεις με υψηλό κύκλο εργασιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι αμερικανικές κινηματογραφικές παραγωγές υψηλού προϋπολογισμού οι οποίες, συνήθως, θεωρούνται εμπορικά προϊόντα και σε μικρότερο βαθμό καλλιτεχνικές δημιουργίες.

Διάγραμμα 2.1: Εγχώριες κινηματογραφικές παραγωγές σε χώρες της ΕΕ-27, 2011

Σημ.: Περιλαμβάνει έργα μυθοπλασίας, κινουμένων σχεδίων και ντοκιμαντέρ με διάρκεια 60 λεπτών ή περισσότερο. Εξαιρούνται ταινίες που παράγονται για τηλεοπτικές εκπομπές, διαφημίσεις και σε μορφή βίντεο.

Πηγή: Unesco (Institute for Statistics)

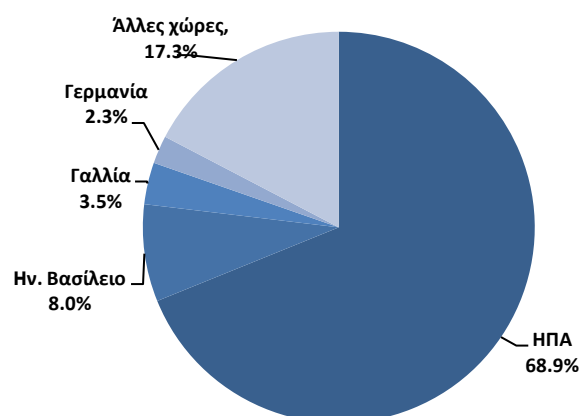
Στον ευρωπαϊκό χώρο, η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ισπανία και η Ιταλία αποτελούν τις χώρες με ιδιαίτερα ανεπτυγμένη κινηματογραφική βιομηχανία, καθώς ο αριθμός ταινιών που παράγονται είναι σημαντικά υψηλότερος σε σχέση με άλλες χώρες της ΕΕ. Το 2011 ο αριθμός των κινηματογραφικών ταινιών που πραγματοποιήθηκαν στην Βρετανία και στην

Γαλλία ήταν πενταπλάσιος εκείνων που πραγματοποιήθηκαν στην Αυστρία και στην Τσεχία. Στην Ελλάδα, ο αριθμός τους κυμάνθηκε σε επίπεδο αντίστοιχο με εκείνο των Σκανδιναβικών χωρών. Στην πλειοψηφία τους όμως, οι παραγωγές αυτές είναι χαμηλού κόστους (Διάγραμμα 2.1).

Κύριο γνώρισμα του ευρωπαϊκού κινηματογράφου, αποτελεί η ανάπτυξη του σε ένα ιδιαίτερο περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από την πολιτιστική πολυμορφία των χωρών της Ευρώπης (κυρίως λόγω της πολυγλωσσίας), αλλά και τη μεγάλη διείσδυση του αμερικανικού κινηματογράφου στην ευρωπαϊκή αγορά. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αν και ο αριθμός των κινηματογραφικών ταινιών που παρήχθησαν στην Ευρώπη το 2012 σημείωσε άνοδο κατά 18% σε σχέση με μια τετραετία πριν (1.300 ταινίες) οι περισσότερες ευρωπαϊκές ταινίες προβάλλονται μόνο στη χώρα παραγωγής τους και σπανίως διανέμονται σε άλλες χώρες.

Επιπλέον, σχεδόν τα 2/3 των ταινιών που προβλήθηκαν στην ΕΕ το 2012 ήταν ευρωπαϊκές, αλλά μόνο το ένα τρίτο των εισιτηρίων προήλθαν από αυτές (Διάγραμμα 2.2). Διαπιστώνεται επομένως, μια ανισορροπία μεταξύ του αριθμού των ταινιών που παράγονται και εκείνων που τελικά καταλήγουν στις κινηματογραφικές αίθουσες όπως επίσης και σε άλλες μορφές διανομής (π.χ. DVD, υπηρεσίες ροής πολυμέσων μέσω διαδικτύου – streaming, τηλεόραση κ.α.).

Διάγραμμα 2.2: Προέλευση των ταινιών μεγάλου μήκους βάσει εισιτηρίων στην ΕΕ-27 το 2012

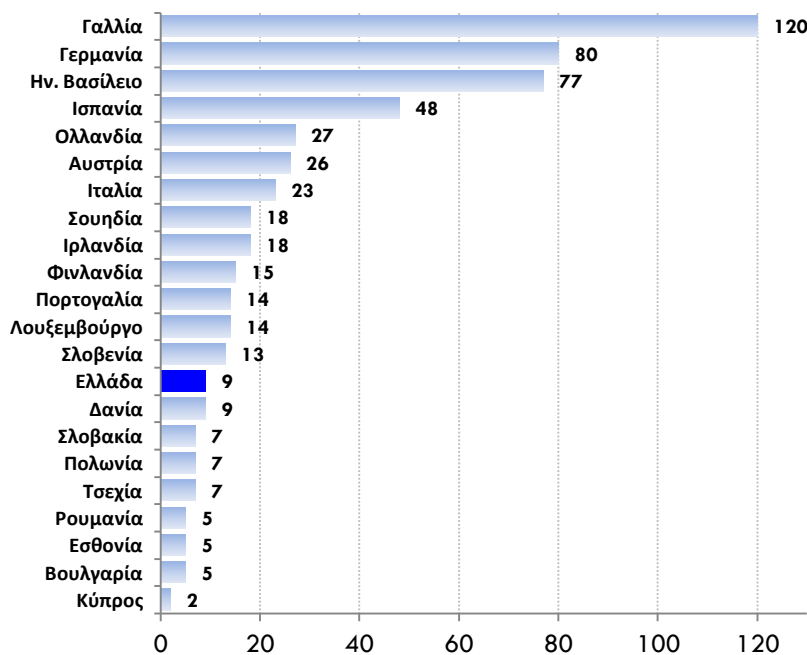

Πηγή: Unesco (Institute for Statistics)

Σημαντικό επίσης χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής κινηματογραφίας αποτελεί το φαινόμενο της συμπαραγωγής. Ο ρόλος που αποδίδεται σε αυτή τη μορφή παραγωγής αποτυπώνεται στο μεγάλο αριθμό έργων που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο στις ευρωπαϊκές χώρες με ανεπτυγμένη δραστηριότητα (Διάγραμμα 2.3).

Διάγραμμα 2.3: Διεθνείς κινηματογραφικές ταινίες συμπαραγωγής στις χώρες της ΕΕ-27, 2011

Πηγή: Unesco (Institute for Statistics)

Η τάση αυτή, αν και σε μικρότερο βαθμό, παρατηρείται και στην Ελλάδα. Έτσι το μερίδιο των κινηματογραφικών ταινιών που αποτελούν αποκλειστικά εγχώριες παραγωγές υποχώρησε τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα μία στις πέντε παραγωγές το 2011 να αποτελεί διεθνή συμπαραγωγή.

Εξίσου σημαντική όμως, για την ανάπτυξη της εγχώριας κινηματογραφίας αποτελεί η δυνατότητα μιας χώρας να προσελκύει ξένες παραγωγές για την πραγματοποίηση γυρισμάτων στην επικράτειά της. Τα κυριότερα οφέλη σχετίζονται με τη μεταφορά τεχνογνωσίας σε διάφορους δημιουργικούς τομείς, ενώ ενισχύεται η εξωστρέφεια και η εικόνα του κλάδου στο διεθνές κινηματογραφικό περιβάλλον.

Θα πρέπει, ωστόσο, να γίνεται διάκριση ανάμεσα στις χώρες που διαθέτουν ανεπτυγμένη κινηματογραφία και σχετικές υποδομές και σε εκείνες που απλά επιλέγονται για την πραγματοποίηση γυρισμάτων σε ορισμένες τοποθεσίες. Στην πρώτη περίπτωση, η

επίδραση θεωρείται ότι είναι μεγαλύτερη, δεδομένου ότι χρησιμοποιούνται τοπικές υποδομές και ηθοποιοί, γεγονός που μπορεί να ωφελήσει συνολικότερα την εγχώρια βιομηχανία κινηματογράφου. Στη δεύτερη περίπτωση αντίθετα, τα οφέλη που προκύπτουν είναι κυρίως οικονομικά, ιδιαίτερα για τις περιοχές που πραγματοποιούνται τα γυρίσματα (π.χ. από τις υπηρεσίες εστίασης και καταλύματος).

2.2 Σύντομη ιστορική επισκόπηση της παραγωγής ταινιών στην Ελλάδα

Η Ελλάδα από τη δεκαετία του 1960 μέχρι σήμερα έχει προσελκύσει ξένες παραγωγές για την πραγματοποίηση κινηματογραφικών ταινιών και ντοκιμαντέρ χάρη στις φυσικές της ομορφιές, τα ιστορικά της μνημεία, αλλά και την αξιοπιστία των εγχώριων κινηματογραφιστών και τεχνικών. Η πρώτη σημαντική παραγωγή τοποθετείται στο 1957 όταν στην Ύδρα πραγματοποιήθηκαν τα γυρίσματα της ταινίας «Boy on a Dolphin» από ξένο κινηματογραφικό συνεργείο, ενώ το 1961 πραγματοποιηθήκαν στην Ρόδο τα γυρίσματα της ταινίας «Τα κανόνια του Ναβαρόνε». Το 1962 η ταινία «Ποτέ την Κυριακή» του Ζιλ Ντασέν απέσπασε το βραβείο Oscar για τη μουσική του Μάνου Χατζιδάκι και το βραβείο καλύτερης γυναικείας ερμηνείας στο Φεστιβάλ των Κανών. Μια διετία αργότερα η ταινία «Zorba the Greek» του Μιχάλη Κακογιάννη κερδίζει τρία Oscar (β' γυναικείου ρόλου, σκηνογραφίας και φωτογραφίας) και αναδεικνύει την Κρήτη σε δημοφιλή τουριστικό προορισμό.

Οι ταινίες αυτές πραγματοποιούνται σε μια εποχή όπου η εγχώρια κινηματογραφία βρίσκεται σε περίοδο ακμής (δεκαετία του '60 και μέσα του '70) με σημαντικό αριθμό ταινιών οι οποίες ακόμη και στις μέρες μας εξακολουθούν να είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς. Την περίοδο αυτή διαδέχεται η κάμψη της δεκαετίας του 1980, όπου η προσέλευση θεατών στον εγχώριο κινηματογράφο σε συνδυασμό με την κινηματογραφική παραγωγή περιορίζονται, λόγω και της ανάπτυξης των βιντεοταινιών. Παρά την εξέλιξη αυτή όμως, ο εγχώριος κινηματογράφος έχει να επιδείξει την περίοδο αυτή παραγωγές οι οποίες σημείωσαν αξιόλογη εμπορική επιτυχία (για παράδειγμα, η «Λούφα και Παραλλαγή», «Βίος και Πολιτεία», η «Ρεβάνς», η «Τιμή της Αγάπης» κ.α.). Παράλληλα, ξένες κινηματογραφικές παραγωγές συνεχίζουν να πραγματοποιούνται στη χώρα με πιο σημαντική την 20^η ταινία του James Bond «For your eyes only», γυρίσματα της οποίας πραγματοποιήθηκαν στα Μετέωρα και στην Κέρκυρα.

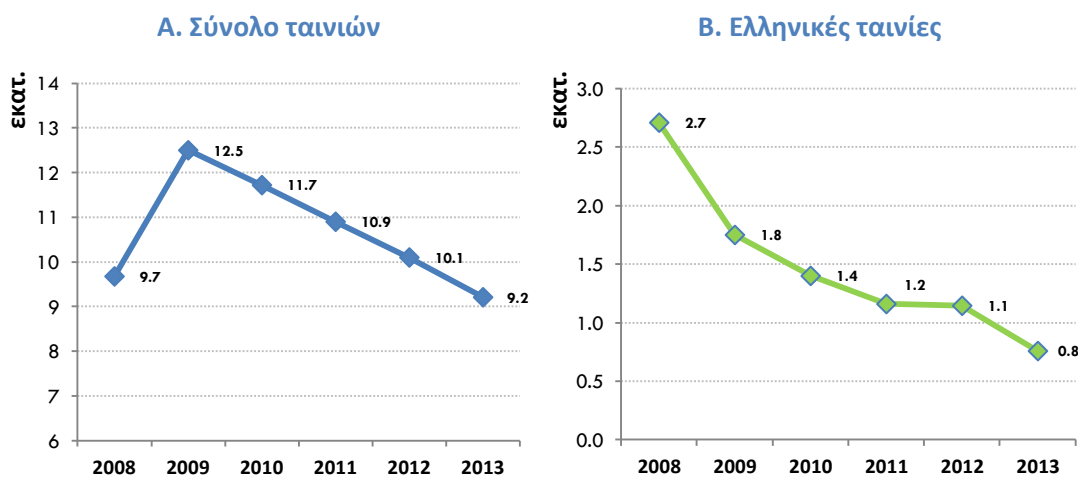
Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έπειτα οι ελληνικές ταινίες προβάλλονται συχνότερα σε διεθνή φεστιβάλ, με αποκορύφωμα τη σημαντική διάκριση του Χρυσού Φοίνικα στο φεστιβάλ των Καννών το 1998 για την ταινία Μια Αιωνιότητα και Μια Μέρα.

Από το 2000 και έπειτα η παραγωγή ταινιών αρχίζει να σταθεροποιείται γεγονός που συνδυάζεται με τη σταδιακή επιστροφή του κοινού στις κινηματογραφικές αίθουσες και τον αυξημένο ρόλο των επιχειρήσεων διανομής κινηματογραφικών ταινιών, τόσο στην αναβάθμιση των χώρων προβολής όσο και στη χρηματοδότηση εγχώριων κινηματογραφικών παραγωγών. Το δημιουργικό ρεύμα του ελληνικού κινηματογράφου ενισχύεται από παραγωγές που έτυχαν εμπορικής επιτυχίας (π.χ. Πολίτικη Κουζίνα, Νύφες, κ.α.). Παράλληλα, την προηγούμενη δεκαετία κινηματογραφικές παραγωγές των στούντιο του Χόλυγουντ που γυρίστηκαν (τουλάχιστον εν μέρει) στην Ελλάδα, όπως *Mamma Mia* και *Captain Corelli's Mandolin*, έτυχαν σημαντικής αποδοχής από το κοινό σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.3 Ο οπτικοακουστικός τομέας στην Ελλάδα σήμερα

Η πορεία της εγχώριας παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών επηρεάζεται σημαντικά από την ζήτηση στις ελληνικές αίθουσες. Με βάση τα εισιτήρια που κόπηκαν για εγχώριες παραγωγές στις κινηματογραφικές αίθουσες της χώρας, προκύπτει ότι ο αριθμός τους το 2013 έχει υποχωρήσει σε 758 χιλ., επίπεδο που αντιστοιχεί μόλις στο 28% των εισιτηρίων που είχαν πουληθεί το 2008 (2,7 εκατ.). Το 2013 καταγράφεται επίσης σημαντική κάμψη σε σχέση με το προηγούμενο έτος (-34%), παρά το γεγονός ότι ο αριθμός ταινιών που προβλήθηκαν ήταν μεγαλύτερος (40 ταινίες έναντι 32 την προηγούμενη χρονιά). Αντίστοιχη τάση καταγράφεται και για το σύνολο των ταινιών που προβλήθηκαν (δηλ. ξένες και ελληνικές), καθώς ο αριθμός εισιτηρίων υποχώρησε το 2013 στα 9,2 εκατ., σημειώνοντας μέση ετήσια πτώση κατά 7,3% την τετραετία 2010-2013 (Διάγραμμα 2.4).

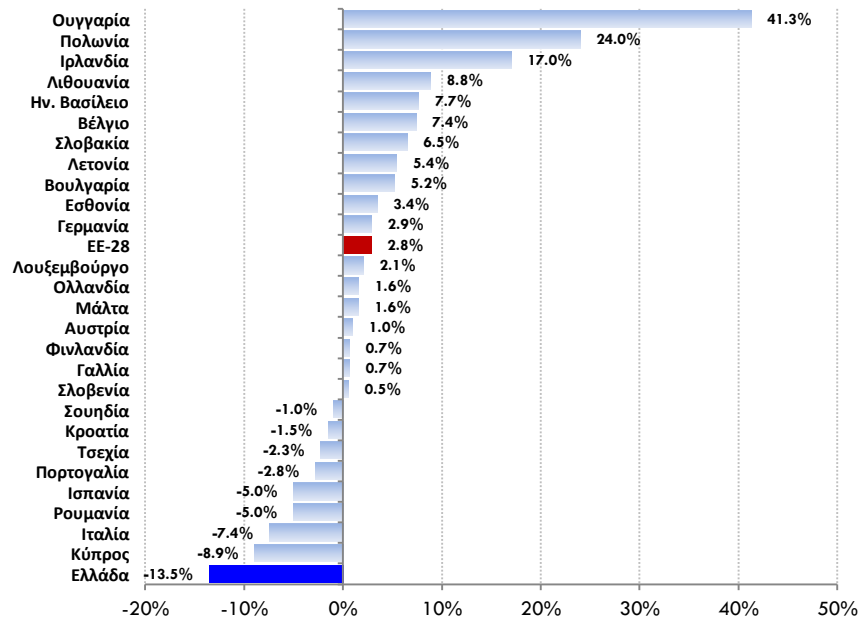
Διάγραμμα 2.4: Αριθμός εισιτηρίων που κόπηκαν στις ελληνικές κινηματογραφικές αίθουσες, 2008-2013

Πηγή: Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου

Οι αρνητικές συνέπειες στον κλάδο από την πτώση της ζήτησης αποτυπώνονται και στον κύκλο εργασιών του οπτικοακουστικού κλάδου. Σύμφωνα με το σχετικό δείκτη, στην Ελλάδα καταγράφεται μέση ετήσια πτώση κατά 14% την περίοδο 2010-2013.

Διάγραμμα 2.5: Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων στην ΕΕ-27, ΜΕΡΜ 2010-2013

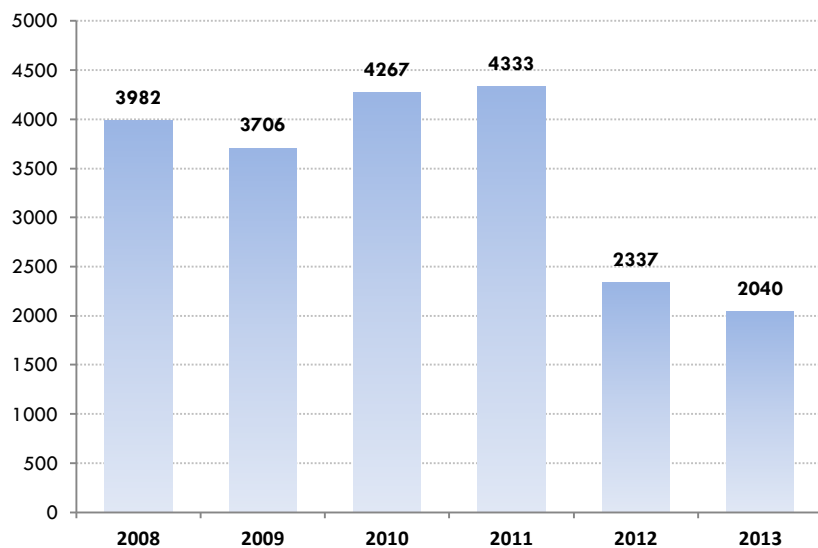

Πηγή: Eurostat

Η αρνητική αυτή επίδοση είναι η μεγαλύτερη ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ-28, όπου σημειώνεται μέση άνοδος κατά 3% περίπου την αντίστοιχη περίοδο (Διάγραμμα 2.5). Η τάση αυτή όμως αντιστρέφεται στις αρχές του 2014, καθώς το α' τρίμηνο του έτους καταγράφεται άνοδος κατά 19% σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα.

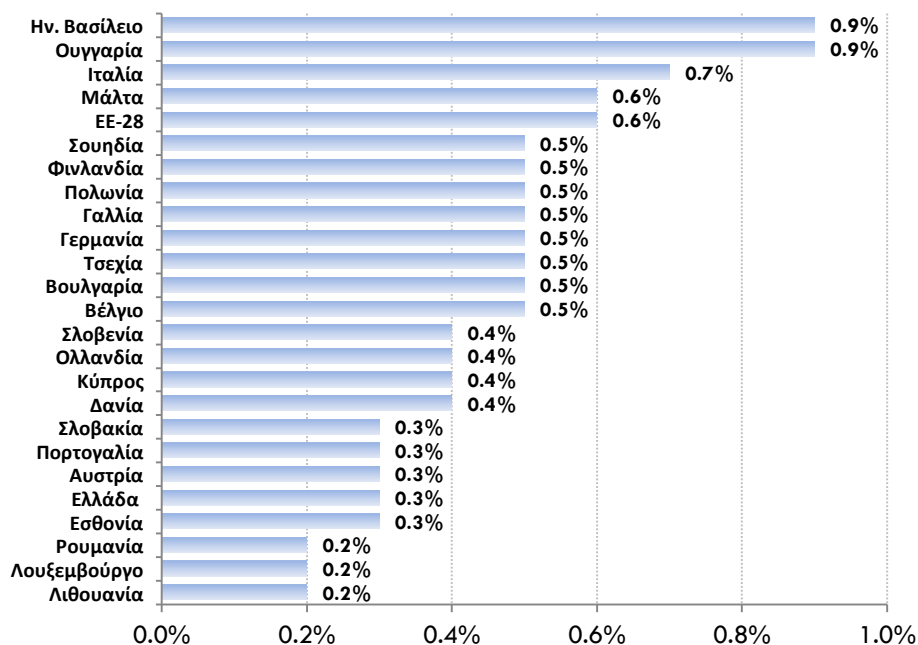
Αντίστοιχα, η απασχόληση (αυτοαπασχολούμενοι και μισθωτοί) στον κλάδο το 2013 διαμορφώθηκε στα 2,0 χιλ. άτομα (ή 0,1% της συνολικής απασχόλησης), έχοντας υποχωρήσει στο μισό σε σχέση με το 2011, όταν και είχε καταγραφεί η υψηλότερη επίδοση από το 2008. Η διατήρηση της απασχόλησης στον κλάδο τα πρώτα χρόνια της κρίσης εξηγείται από το γεγονός ότι αρκετές φορές η δημιουργία ενός οπτικοακουστικού έργου από το σχεδιασμό μέχρι και την προβολή του εξελίσσεται σε αρκετό βάθος χρόνου, επηρεάζοντας με αυτό τον τρόπο και τη διάρκεια της απασχόλησης των συντελεστών σε μια παραγωγή.

Διάγραμμα 2.6: Απασχόληση στον κλάδο Παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Διάγραμμα 2.7: Η συμβολή του οπτικοακουστικού τομέα στη συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε ευρωπαϊκές χώρες, 2011

Πηγή: Eurostat

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία από τους εθνικούς λογαριασμούς κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, όπου τα στοιχεία του οπτικοακουστικού τομέα παρουσιάζονται μαζί με αυτά της ραδιοτηλεόρασης (κλάδοι ΣΤΑΚΟΔ 59 και 60 αντίστοιχα), η προστιθέμενη αξία ανέρχεται σε €361 εκατ., μειωμένη κατά 73% σε σχέση με το 2008. Στο

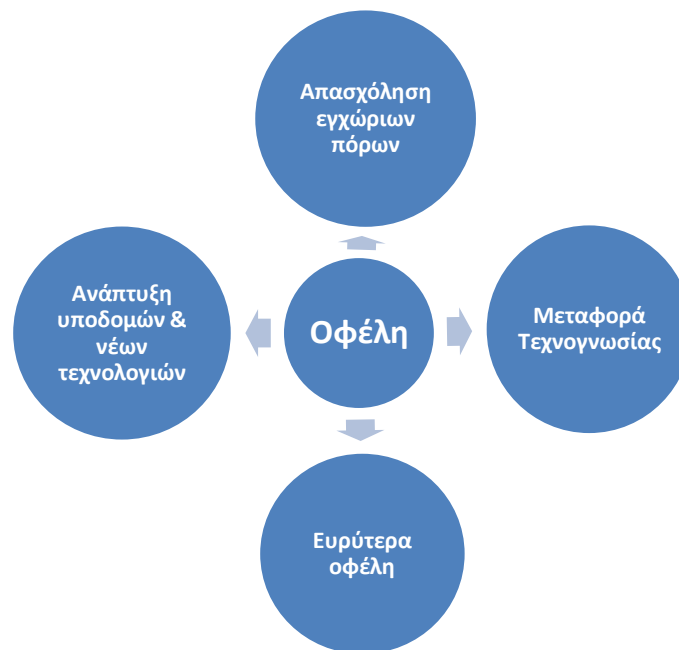
σύνολο της οικονομίας, το μερίδιο αυτών των δύο κλάδων υποχώρησε σε 0,22% από 0,30% το 2011 και 0,64% το 2009. Το αντίστοιχο μερίδιο σε ευρωπαϊκές χώρες με ανεπτυγμένη κινηματογραφία, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Γαλλία, ανήλθε το 2011 σε 0,9% (Διάγραμμα 2.7). Επομένως, ως αποτέλεσμα της βαθιάς κρίσης της ελληνικής οικονομίας, αλλά και ειδικά του οπτικοακουστικού τομέα στην Ελλάδα, το μερίδιο του κλάδου στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία είναι πλέον χαμηλότερο σε σχέση με τις περισσότερες χώρες στην Ευρώπη.

3. Η επίδραση της παραγωγής κινηματογράφου στην οικονομία

3.1 Εισαγωγή

Η παραγωγή κινηματογράφου συνεισφέρει στην οικονομία, όπως κάθε κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, προσφέροντας υπηρεσίες με εμπορική αξία και συντηρώντας θέσεις εργασίας. Επιπλέον, όμως, επιδρά στην οικονομία και μέσω της αναβάθμισης της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό, ειδικά μέσω της προσέλκυσης ξένων παραγωγών. Η προβολή όμορφων τοπίων μέσω του κινηματογράφου καθιστούν πιο ελκυστικούς τους τουριστικούς μας προορισμούς, ενώ θετικές επιδράσεις έχει και η προβολή ενός σύγχρονου τρόπου ζωής και πολιτισμού, αναβαθμίζοντας ευρύτερα το εθνικό brand name μιας χώρας. Η σημασία που αποδίδεται στο ρόλο του κινηματογράφου ως μέσου για την προβολή μιας χώρας σε διεθνές επίπεδο φαίνεται επίσης από το μηχανισμό διευκολύνσεων (π.χ. οικονομικά κίνητρα) που αρκετές χώρες έχουν αναπτύξει προκειμένου να διευκολύνουν την κινηματογραφική παραγωγή.

Διάγραμμα 3.1: Οφέλη από την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών

Η προσέλκυση ξένων παραγωγών συνδέεται με ευρύτερες θετικές (καταλυτικές) επιδράσεις στην οικονομία που προκύπτουν από την αναβάθμιση της εικόνας μιας χώρας στο εξωτερικό. Επιπλέον, η προσέλκυση ξένων εταιριών παραγωγής συμβάλλει στην ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανίας κινηματογράφου, κυρίως μέσα από την απασχόληση τεχνικού και καλλιτεχνικού δυναμικού σε παραγωγές υψηλών προδιαγραφών. Επιπλέον,

μεταφέρεται τεχνογνωσία, ενώ αναπτύσσονται και οι τεχνολογικές υποδομές του κλάδου. Ταυτόχρονα όμως, δημιουργούνται ευρύτερες αλληλεπιδράσεις με σημαντικά οφέλη για την οικονομία και την κοινωνία (Διάγραμμα 3.1).

Συγκεκριμένα, κάθε οικονομική δραστηριότητα έχει ευρύτερες επιδράσεις σε μια οικονομία, μέσα από τις διασυνδέσεις με άλλες οικονομικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, τα γυρίσματα μιας κινηματογραφικής ταινίας περιλαμβάνουν δαπάνες για ενοικίαση ή αγορά εξοπλισμού, μεταφορές, εστίαση κ.ά. Αυτές οι δαπάνες δημιουργούν δραστηριότητα κατά μήκος της αλυσίδας προμήθειας (π.χ. στην παραγωγή/εμπορία καυσίμων για τις μεταφορές, στη βιομηχανία τροφίμων, στην εστίαση, κλπ.). Επιπλέον, δημιουργούνται εισοδήματα, τα οποία εισέρχονται ξανά στην οικονομία υπό τη μορφή κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών.

Σε αυτό το κεφάλαιο επιχειρείται η ποσοτικοποίηση της οικονομικής επίδρασης της παραγωγής κινηματογράφου σε δύο άξονες. Πρώτον, εκτιμάται η συνολική επίδραση από την παραγωγή κινηματογράφου στην Ελλάδα ως οικονομική δραστηριότητα σε κύρια μακροοικονομικά μεγέθη (ΑΕΠ, έσοδα του κράτους, απασχόληση κ.ά.). Δεύτερον, εξετάζεται η επίδραση στην προσέλκυση τουριστών από τα γυρίσματα πρόσφατων μεγάλων ξένων παραγωγών.

3.2 Επίδραση σε μακροοικονομικά μεγέθη

3.2.1 Μεθοδολογία

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι η εκτίμηση της συνολικής επίδρασης της κινηματογραφίας στην ελληνική οικονομία, σε όρους προστιθέμενης αξίας, Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), απασχόλησης και φορολογικών εσόδων. Η εκτίμηση αυτή βασίζεται στη χρήση των πινάκων εισροών-εκροών της ελληνικής οικονομίας και του υποδείγματος Leontief¹.

Με τη μέθοδο αυτή είναι δυνατό να υπολογιστεί, εκτός από την άμεση επίδραση, η έμμεση και η προκαλούμενη επίδραση μιας δραστηριότητας στην οικονομία. Ως έμμεση, ορίζεται η επίδραση που προκύπτει από τις διασυνδέσεις της υπό εξέταση δραστηριότητας με τους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας και συγκεκριμένα με τους προμηθευτές σε πρώτες ύλες και ενδιάμεσα αγαθά. Αντίστοιχα, η προκαλούμενη επίδραση προκύπτει από τα εισοδήματα που δημιουργούνται στους απασχολούμενους στην υπό μελέτη δραστηριότητα, στους προμηθευτές της, καθώς επίσης και από τη συνεπαγόμενη δαπάνη

¹ Στο Παράρτημα του κεφαλαίου γίνεται αναφορά στις κυριότερες υποθέσεις αυτής της μεθόδου.

για την αγορά προϊόντων-υπηρεσιών από την πλευρά των νοικοκυριών. Η συνολική συνεισφορά ενός κλάδου στην εγχώρια οικονομία αποτελεί το άθροισμα των τριών αυτών τύπων επιδράσεων.

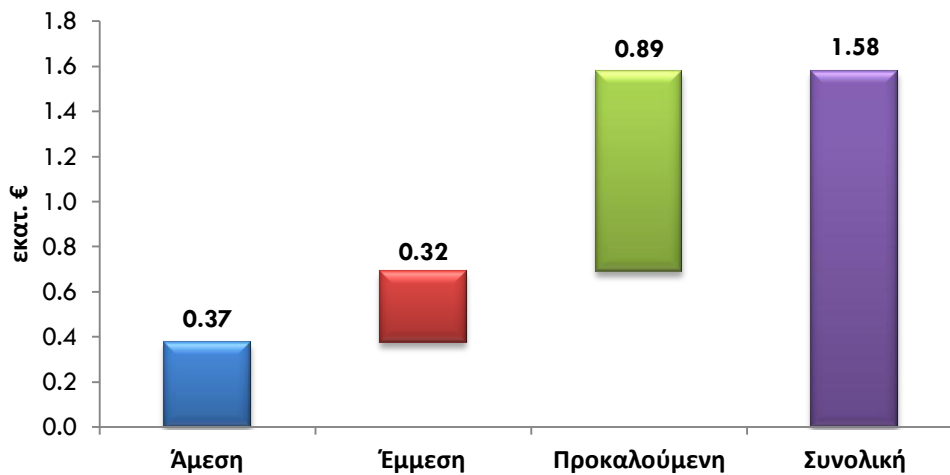
Ωστόσο, σε αρκετές περιπτώσεις η επίδραση από μια δραστηριότητα υπερβαίνει την άμεση συνεισφορά (μαζί με τα πολλαπλασιαστικά της οφέλη) και διαχέεται ευρύτερα στην οικονομία. Τα οφέλη αυτά στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα περιγράφονται με τον όρο καταλυτικές επιδράσεις. Στην ουσία αυτός ο τύπος επίδρασης απεικονίζει τη συνεισφορά μιας οικονομικής δραστηριότητας σε άλλους κλάδους, ως αποτέλεσμα του υποστηρικτικού ρόλου που αυτή προσφέρει. Η συνεισφορά αυτή ξεπερνά τη σχέση πελάτη - προμηθευτή, η οποία ως οικονομικό αποτέλεσμα αποτυπώνεται στην εκτίμηση της έμμεσης επίδρασης.

Στο τμήμα αυτό εξετάζουμε τον αντίκτυπο από την παραγωγή ταινιών, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη τις καταλυτικές επιδράσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού ως αποτέλεσμα της διαφήμισης, για παράδειγμα ενός τοπίου όπου έχουν γίνει γυρίσματα μιας επιτυχημένης ξένης παραγωγής. Η άμεση καταλυτική επίδραση στον τουρισμό υπολογίζεται στο τμήμα 3.3 της μελέτης, ενώ οι ευρύτερες επιδράσεις στην οικονομία από την αύξηση του τουρισμού αποτελούν αντικείμενο μελλοντικής έρευνας.

Η παρουσίαση στη συνέχεια αφορά εκτιμήσεις για την επίδραση της παραγωγής ταινιών σε τρία επίπεδα. Πρώτον, εκτιμάμε την επίδραση στην οικονομία για κάθε εκατομμύριο ευρώ που δαπανάται για την παραγωγή ταινιών στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις για την επίδραση στην οικονομία από μια μεγάλη ξένη κινηματογραφική παραγωγή. Τέλος, η ανάλυση ολοκληρώνεται με εκτιμήσεις για την οικονομική επίδραση από την ετήσια παραγωγή ελληνικών ταινιών και την ευρύτερη δραστηριότητα του οπτικοακουστικού κλάδου.

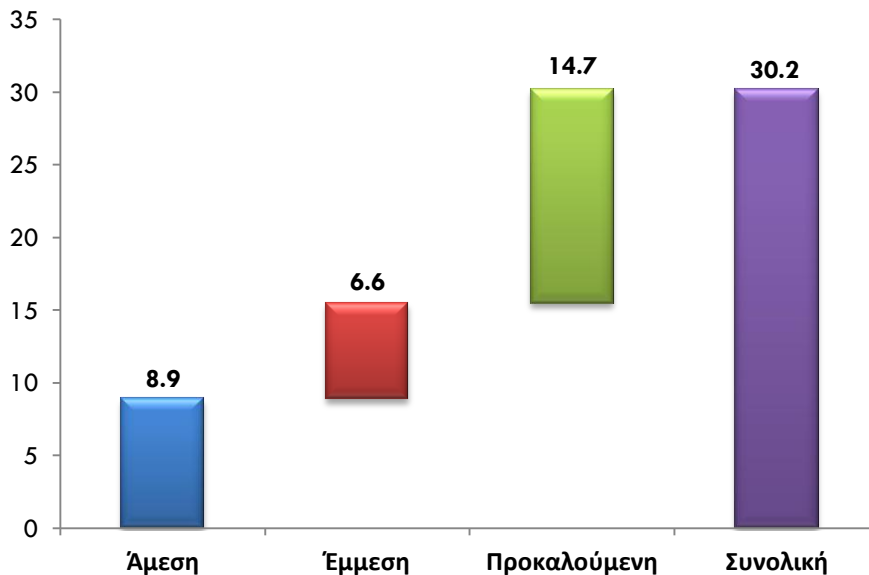
3.2.2 Πολλαπλασιαστική επίδραση ανά μονάδα δαπάνης για κινηματογράφηση

Για κάθε εκατομμύριο δαπάνης για την κινηματογράφηση στην Ελλάδα, η εγχώρια προστιθέμενη αξία ενισχύεται κατά μέσο όρο κατά €1,4 εκατ. Περίπου €350 χιλ. αποτελούν άμεση επίδραση, €300 χιλ. προκύπτουν από τη δραστηριότητα κλάδων που προμηθεύουν την κινηματογραφική παραγωγή με προϊόντα και υπηρεσίες (έμμεση επίδραση), και οι υπόλοιπες οι €750 χιλ, προέρχονται από την κατανάλωση μέρους του επιπλέον εισοδήματος που δημιουργείται στην οικονομία (προκαλούμενη επίδραση).

Διάγραμμα 3.2: Επίδραση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά εκατομμύριο δαπάνης

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

Σε όρους ΑΕΠ, το οποίο προσεγγίζεται και ως άθροισμα της προστιθέμενης αξίας και των φόρων επί των προϊόντων σε μια οικονομία, €1 εκατ. δαπάνη για κινηματογραφική παραγωγή μεταφράζεται σε περίπου €1,6 εκατ. συνολική επίδραση. Η άμεση επίδραση ανέρχεται σε €372 χιλ., η έμμεση επίδραση σε €316 χιλ. και η προκαλούμενη σε €912 χιλ.

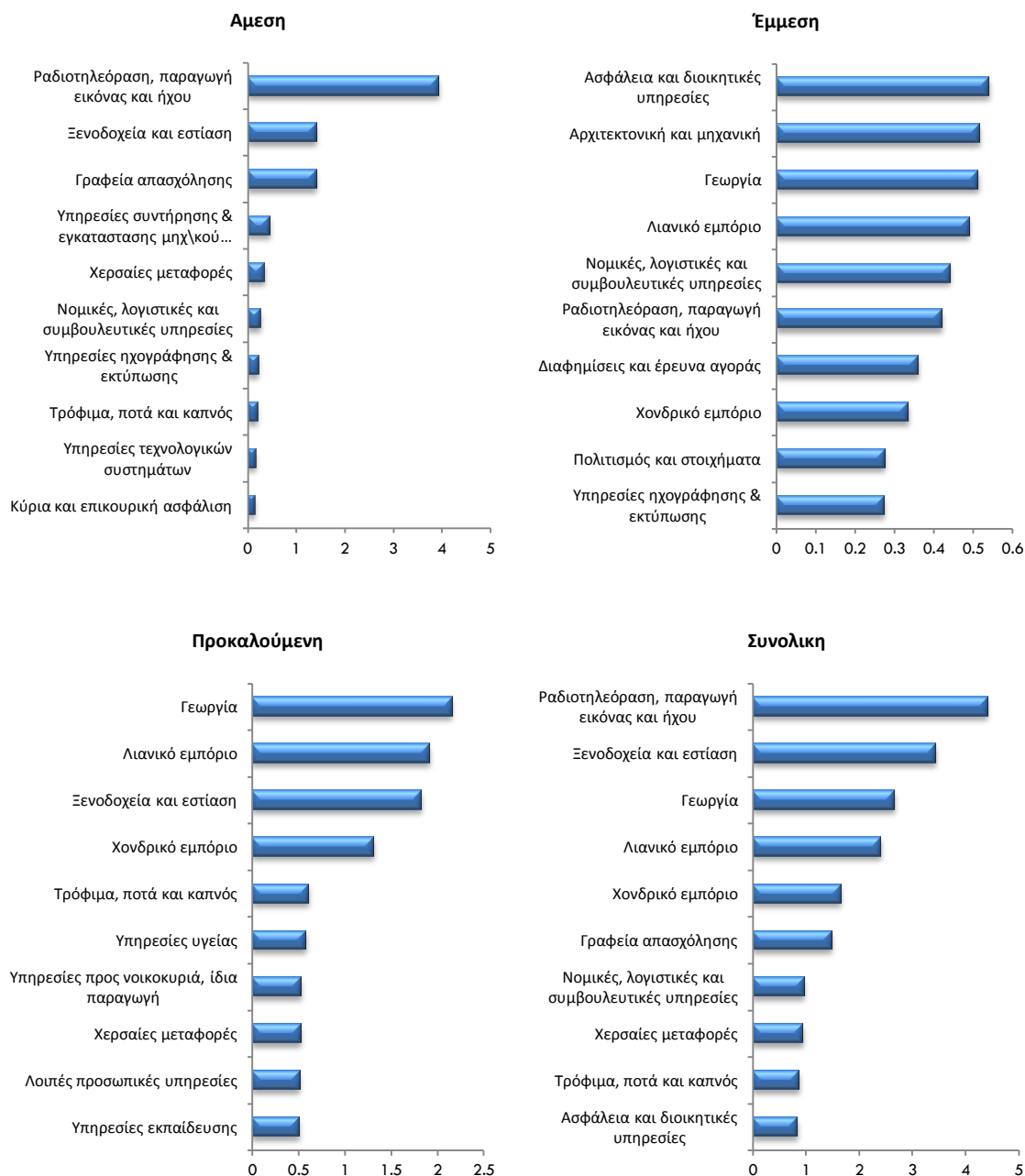
Διάγραμμα 3.3: Επίδραση στην Απασχόληση ανά εκατομμύριο δαπάνης

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

Από την πλευρά της απασχόλησης, η άμεση επίδραση ανά εκατομμύριο δαπάνης στον κινηματογράφο διαμορφώνεται σε 9 θέσεις εργασίας (Διάγραμμα 3.3). Η έμμεση επίδραση στην Ελληνική οικονομία μεταφράζεται σε 7 επιπρόσθετες θέσεις εργασίας, ενώ η προκαλούμενη επίδραση ποσοτικοποιείται, σε όρους απασχόλησης, με τη δημιουργία 14

επιπλέον θέσεων εργασίας. Συνολικά, περίπου 30 θέσεις εργασίας δημιουργούνται στην οικονομία για κάθε €1 εκατ. δαπάνη στην παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών.

Διάγραμμα 3.4: Επίδραση στην απασχόληση ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

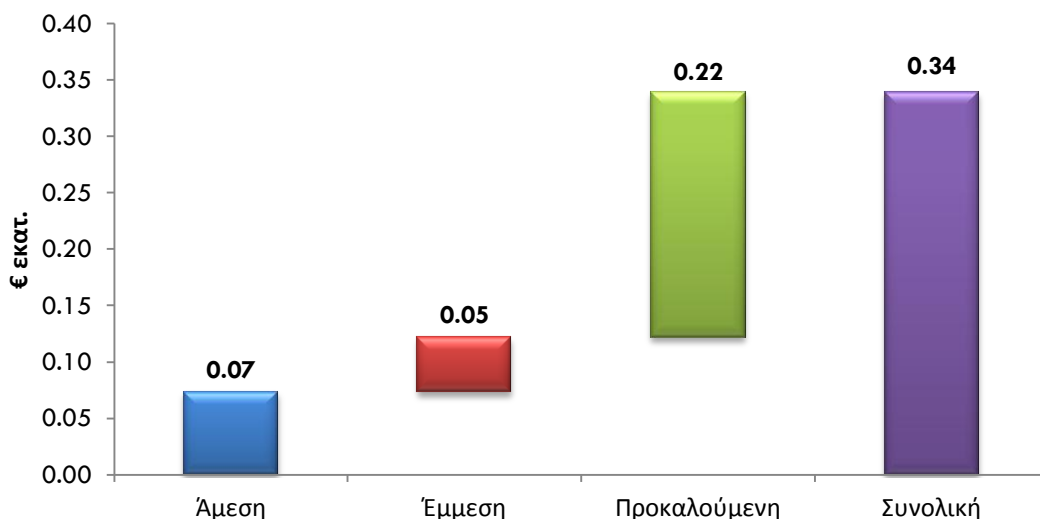
Σε κλαδικό επίπεδο, η μεγαλύτερη άμεση επίδραση (4 θέσεις εργασίας ανά εκατομμύριο δαπάνη), παρατηρείται στον κλάδο ραδιοτηλεόρασης και παραγωγής εικόνας & ήχου (Διάγραμμα 3.4), ενώ ακολουθούν ο κλάδος ξενοδοχείων & εστίασης και τα γραφεία εργασίας με ισάξιους πολλαπλασιαστές. Στους κλάδους με σχετικά υψηλή άμεση επίδραση

στην απασχόληση συναντάμε επίσης τις μεταφορές, άλλες υπηρεσίες και τον κλάδο μεταποίησης τροφίμων και ποτών.

Σχετικά με την έμμεση επίδραση, το μεγαλύτερο αποτέλεσμα σε όρους απασχόλησης παρατηρείται στους κλάδους διοικητικών υπηρεσιών, σχεδιασμού και γεωργίας. Αυτό το αποτέλεσμα οφείλεται τόσο στο γεγονός ότι οι κλάδοι αυτοί αποτελούν σημαντικούς προμηθευτές των κλάδων της άμεσης επίδρασης, σύμφωνα με τον πίνακα εισροών-εκροών της ελληνικής οικονομίας, όσο και στη σχετική ένταση εργασίας που παρατηρείται εκεί (και ειδικά στην περίπτωση της γεωργίας). Η μεγαλύτερη προκαλούμενη επίδραση στην απασχόληση εντοπίζεται στην γεωργία, το λιανικό εμπόριο και την εστίαση, αποτέλεσμα που αντανακλά τα καταναλωτικά πρότυπα των νοικοκυριών στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με την υψηλή ένταση εργασίας που παρατηρείται στους συγκεκριμένους κλάδους. Συνολικά, παρατηρούμε τη μεγαλύτερη επίδραση στον ίδιο τον κλάδο κινηματογράφου, ενώ ακολουθούν η εστίαση και η γεωργία.

Κλείνοντας το τμήμα αυτό της ανάλυσης, παρουσιάζουμε τη θετική επίδραση στα φορολογικά έσοδα και τις λοιπές εισφορές. Για κάθε €1 εκατ. δαπάνη εκτιμάται ότι το ελληνικό κράτος κερδίζει άμεσα €73.1 χιλ., έμμεσα €48.4 χιλ. και €217.1 χιλ. από προκαλούμενες επιδράσεις. Συνολικά, το κράτος εκτιμάται ότι εισπράττει έσοδα ύψους €338,6 χιλ. από φορολογικά έσοδα και λοιπές εισφορές.

Διάγραμμα 3.5: Επίδραση στα φορολογικά έσοδα ανά εκατομμύριο ευρώ δαπάνης

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

3.2.3 Επίδραση στην οικονομία από μια μεγάλη ξένη παραγωγή

Σε αυτό το τμήμα της ανάλυσης παρουσιάζουμε συνοπτικά, τον οικονομικό αντίκτυπο μίας μεγάλης ξένης παραγωγής η οποία κινηματογραφείται στην Ελλάδα. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι αυτό της ταινίας “Mamma Mia!”, το κόστος της οποίας εκτιμάται σε €52 εκατ. Ανάλογα με τις συμφωνίες που συνάπτονται σε κάθε περίπτωση, μέρος του προϋπολογισμού μιας ξένης παραγωγής καλύπτει δαπάνες που δεν αφορούν τη χώρα που φιλοξενεί τα γυρίσματα (π.χ. αμοιβές συντελεστών, post-production κ.ά.). Ωστόσο, ένα σημαντικό μέρος του προϋπολογισμού σαφώς ξοδεύεται για την κάλυψη των αναγκών των γυρισμάτων.

Πίνακας 3.1: Συνοπτικά αποτελέσματα της επίδρασης στην οικονομία από μια μεγάλη ξένη παραγωγή

Μέγεθος (€ εκατ.)	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	20	16	31	66
Προστιθέμενη αξία	9	7	18	34
ΑΕΠ	9	8	22	39
Εισόδημα από εργασία	3	2	5	10
Σύνολο φόροι	1	1	4	6
Εισφορές εργοδοτών	1	1	1	3
Φόροι και εισφορές	2	1	5	8
Εισαγωγές	5	1	3	9
Απασχόληση (άτομα)	223	165	367	755

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

Εκτιμήσαμε την οικονομική επίδραση για την Ελλάδα που προκύπτει από δαπάνη ύψους €25 εκατ. για γυρίσματα μιας σχετικά μεγάλης κινηματογραφικής παραγωγής, για τα Ευρωπαϊκά δεδομένα, όπως η Mamma Mia (Πίνακας 3.1). Με βάση την ένταση εισαγωγών από τον πίνακα εισροών-εκροών, η αξία παραγωγής στους κλάδους που εμπλέκονται άμεσα στα γυρίσματα εκτιμάται ότι αυξάνεται κατά €20 εκατ., με τα υπόλοιπα €5 εκατ. να αντιπροσωπεύουν εισαγωγές (π.χ. για την αγορά ή ενοικίαση εξοπλισμού). Από αυτό το ποσό, εκτιμάται ότι περίπου €9 εκατ. αποτελούν προστιθέμενη αξία για την ελληνική οικονομία (κυρίως αμοιβές και μικτά κέρδη για τις εταιρείες και τους επαγγελματίες που εμπλέκονται στα γυρίσματα).

Αντίστοιχα, λαμβάνοντας υπόψη τα πολλαπλασιαστικά οφέλη και προσθέτοντας τους φόρους στα προϊόντα, εκτιμάται ότι το ΑΕΠ της χώρας μπορεί να αυξηθεί κατά €39 εκατ.. Στην αύξηση αυτή συμβάλουν σχεδόν ισόποσα η άμεση και η έμμεση επίδραση, κατά το

ένα τέταρτο η καθεμία, ενώ το υπόλοιπο περίπου 50% οφείλεται στην προκαλούμενη επίδραση.

Η συνολική αύξηση στα έσοδα του κράτους από φόρους και εισφορές ανέρχεται προσεγγιστικά σε €8 εκατ. Το μεγαλύτερο τμήμα της αύξησης αυτής είναι αποτέλεσμα της προκαλούμενης επίδρασης, με το 14% να οφείλεται στην έμμεση επίδραση και το 22% στην άμεση επίδραση.

Αξιοσημείωτη είναι και η αναμενόμενη αύξηση των θέσεων εργασίας κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων. Πάνω από 750 θέσεις εργασίας εκτιμάται ότι δημιουργούνται ως αποτέλεσμα μιας παρόμοιας δαπάνης, εκ των οποίων 223 θέσεις αφορούν τους κλάδους που συμμετέχουν άμεσα στην παραγωγή.

3.2.4 Επίδραση από την ετήσια παραγωγή ελληνικών κινηματογραφικών ταινιών

Με βάση τις πληροφορίες και τα στατιστικά στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η μέση δαπάνη για την κινηματογράφηση μίας εγχώριας παραγωγής ανέρχεται σε περίπου €450 χιλ. ανά παραγωγή και ότι, κατά μέσο όρο, πραγματοποιούνται περίπου 20 ελληνικές παραγωγές ετησίως. Επομένως, η συνολική ετήσια δαπάνη για την παραγωγή εγχώριων κινηματογραφικών ταινιών ανέρχεται στα €9 εκατ.

Με την εκ νέου χρήση του υποδείγματος εισροών - εκροών, τα αποτελέσματα σε όρους ΑΕΠ (Πίνακας 3.2) συνοψίζονται ως εξής. Η συνολική ετήσια επίδραση στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας ανέρχεται σε €14,2 εκατ., η οποία μπορεί να διαμεριστεί σε €3,3 εκατ. άμεσης συνεισφοράς, €2,8 εκατ. έμμεσης επίδρασης και €8,0 εκατ. προκαλούμενης επίδρασης.

Πίνακας 3.2: Συνοπτικός πίνακας ετήσιων αποτελεσμάτων (σε εκατ. €)

Μέγεθος	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	7.3	5.7	11.0	23.9
Προστιθέμενη αξία	3.1	2.7	6.5	12.3
ΑΕΠ	3.3	2.8	8.0	14.2
Εισόδημα από εργασία	1.2	0.8	1.7	3.7
Σύνολο φόροι	0.3	0.2	1.5	2.0
Εισφορές εργοδοτών	0.3	0.2	0.5	1.0
Φόροι και εισφορές	0.7	0.4	2.0	3.0
Εισαγωγές	1.7	0.5	1.0	3.2
Απασχόληση (άτομα)	80	59	132	272

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι το άμεσο αποτέλεσμα από την παραγωγή αυτών των ταινιών στην αγορά εργασίας αντιστοιχεί σε 80 θέσεις ανά έτος, ενώ το έμμεσο αποτέλεσμα είναι 59 θέσεις και το προκαλούμενο αποτέλεσμα 132 θέσεις εργασίας. Κατά συνέπεια, το συνολικό θετικό αποτέλεσμα στην αγορά εργασίας είναι 272 θέσεις απασχόλησης σε ένα έτος.

Το άμεσο φορολογικό αποτέλεσμα προσδιορίζεται σε αύξηση των κρατικών εσόδων κατά περίπου €600 χιλ., το έμμεσο αποτέλεσμα είναι περίπου €400 χιλ. και τέλος το προκαλούμενο αποτέλεσμα ανέρχεται σε €2,0 εκατ. Συνοψίζοντας, το συνολικό αποτέλεσμα ανέρχεται σε περίπου €3,0 εκατ. έσοδα από φορολογία και λοιπές εισφορές.

3.2.5 Επίδραση στην Ελληνική οικονομία από το σύνολο της δραστηριότητας του κλάδου

Σε αυτό το τμήμα της ανάλυσης παρουσιάζουμε εν συντομία, τον οικονομικό αντίκτυπο του συνόλου της δραστηριότητας του κλάδου παραγωγής κινηματογράφου και συναφών υπηρεσιών² στην Ελλάδα. Η διαφορά με τα προηγούμενα τμήματα είναι η ακόλουθη. Έως τώρα αναλύσαμε τις οικονομικές επιπτώσεις στην Ελληνική οικονομία από την κινηματογράφιση μόνο ταινιών. Στο τμήμα αυτό της μελέτης γενικεύουμε την ανάλυση μας και συμπεριλαμβάνουμε τη δραστηριότητα όλων των υπηρεσιών που σχετίζονται με την παραγωγή ταινιών, video clips, διαφημιστικά σποτ κλπ.

Πίνακας 3.3: Συνοπτικά αποτελέσματα της επίδρασης στην οικονομία από το σύνολο της δραστηριότητας του οπτικοακουστικού κλάδου (εκατ. €)

Μέγεθος	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Συνολική
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	320	335	571	1.225
Προστιθέμενη αξία	97	152	338	587
ΑΕΠ	108	162	415	686
Εισόδημα από εργασία	56	48	87	191
Σύνολο φόροι	17	14	78	108
Εισφορές εργοδοτών	14	13	24	50
Φόροι και εισφορές	31	27	101	159
Εισαγωγές	0	25	49	75
Απασχόληση (άτομα)	2.040	3.222	6.836	12.099

Πηγή: Υπόδειγμα Εισροών-Εκροών IOBE

² Κωδικός ΣΤΑΚΟΔ 59: "Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις"

Με βάση στοιχεία για την πορεία της προστιθέμενης αξίας του ευρύτερου κλάδου που περιλαμβάνει και την εκπομπή ραδιοηλεκτρονικών προγραμμάτων³ το 2012 και το 2013 (πτώση κατά 21% και 15% αντίστοιχα), το μερίδιο του κλάδου 59 στον ευρύτερο κλάδο 59&60 (23%) και την αξία παραγωγής του ευρύτερου κλάδου το 2011 (€2,1 δισεκ.), υπολογίζεται ότι η αξία παραγωγής του κλάδου 59 το 2013 ανήλθε σε περίπου €320 εκατ.

Η παραγωγή του κλάδου συντηρεί τις θέσεις εργασίας στον ίδιο τον κλάδο, αλλά δημιουργεί επίσης ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες, και επομένως εισοδήματα, στους κλάδους που συμμετέχουν στην αλυσίδα εφοδιασμού του. Έτσι, η δραστηριότητα του οπτικοακουστικού κλάδου στην Ελλάδα εκτιμάται ότι συνεισέφερε το 2013 κατά έως και €686 εκατ. στο ΑΕΠ της χώρας (Πίνακας 3.3). Η άμεση επίδραση στο ΑΕΠ ανήλθε σε €108 εκατ. και προήλθε κυρίως από την προστιθέμενη αξία του κλάδου (€97 εκατ.). Η προκαλούμενη επίδραση στο ΑΕΠ (€356 εκατ.) ήταν υπερ-τριπλάσια από την άμεση.

Σε όρους κρατικών εσόδων, η συνεισφορά του κλάδου αγγίζει κατά προσέγγιση τα €159 εκατ. Το 64% (€101 εκατ.) της αύξησης αυτής είναι αποτέλεσμα της προκαλούμενης επίδρασης, η έμμεση επίδραση ανέρχεται σε €27 εκατ., και το υπόλοιπο €31 εκατ. οφείλονται στην άμεση επίδραση.

Αξιοσημείωτη ήταν και η συνεισφορά του κλάδου το 2013 στην εγχώρια απασχόληση. Πέρα από την απασχόληση στον ίδιο τον κλάδο (2,0 χιλ. άτομα), η δραστηριότητα στους συνδεδεμένους κλάδους για να εξυπηρετήσουν τη ζήτηση για προμήθειες του κινηματογραφικού κλάδου στήριξε επιπλέον 3,2 χιλ. θέσεις εργασίας (έμμεση επίδραση). Επιπλέον 6,8 χιλ. θέσεις εργασίας εκτιμάται ότι βασίστηκαν στη δραστηριότητα που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της κατανάλωσης των νοικοκυριών που εισέπραξαν εισοδήματα κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού του κινηματογραφικού κλάδου. Έτσι, η συνολική επίδραση του κλάδου στην απασχόληση υπολογίζεται ότι ανήλθε το 2013 σε 12,1 χιλ. θέσεις εργασίας στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας.

3.3 Προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών και τουρισμός

Σημαντικός αριθμός ατόμων επισκέπτεται μια περιοχή έχοντας παρακινηθεί από την ομορφιά των τοπίων και των πολιτιστικών παραδόσεων που αποτυπώνονται σε μια κινηματογραφική ταινία. Ο συγκεκριμένος τύπος τουρισμού αποτελεί σύγχρονο φαινόμενο,

³ Στους εθνικούς λογαριασμούς κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, τα στοιχεία για τους κλάδους ΣΤΑΚΟΔ 59 και 60 (Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοηλεκτρονικών εκπομπών) παρουσιάζονται αθροιστικά.

κυρίως των τελευταίων 2-3 δεκαετιών, ενώ θεωρείται ότι διαθέτει αξιόλογη δυναμική. Αυτό προκύπτει και από το γεγονός ότι η τουριστική προβολή σε ορισμένες χώρες περιλαμβάνει το προϊόν αυτό (κινηματογραφική ταινία) ως μέσο προώθησης και προβολής, είτε με τη δημιουργία ενός ταξιδιωτικού οδηγού, είτε με διαφημίσεις βασισμένες στην ιδέα του σεναρίου μιας ταινίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σύνδεση της τουριστικής προβολής της Νέας Ζηλανδίας με την ταινία «ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών» το 2009⁴, ενώ πιο πρόσφατα διαφήμιση για την ασφάλεια πτήσεων της αεροπορικής εταιρίας της χώρας (New Zealand airlines) βασίζεται σε πρωταγωνιστές της ταινίας «Χόμπιτ». Στην Καταλονία αντίστοιχα, τουριστικός οδηγός (του οργανισμού Catalan Tourist Board) αποτυπώνει τοποθεσίες από την περιοχή στις οποίες πραγματοποιήθηκαν γυρίσματα από 175 κινηματογραφικές ταινίες (Catalonia Movie Walks). Ο οδηγός αυτός περιλαμβάνει επίσης προτεινόμενες διαδρομές, βάσει των κινηματογραφικών γυρισμάτων, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την ιστορία και τα αξιοθέατα της περιοχής⁵.

Αντίστοιχες πρωτοβουλίες παρατηρούνται και σε άλλες χώρες. Για παράδειγμα, η τουριστική προβολή της Αυστραλίας σε αγορές του εξωτερικού περιελάμβανε περιοχές της χώρας στις οποίες πραγματοποιήθηκαν στο παρελθόν κινηματογραφικά γυρίσματα. Αντίστοιχα, στον Καναδά η εταιρία «Yukon Tourism» συμμετείχε στο εταιρικό σχήμα για τη διανομή της ταινίας “Le Dernier Trappeur” στην Γαλλία και στην Ιταλία. Η ταινία, που κινηματογραφήθηκε στα αγγλικά, μεταφράστηκε κατόπιν στα γαλλικά, γερμανικά και ιταλικά και διανεμήθηκε στις χώρες αυτές, καθώς αποτελούσαν σημαντικές αγορές προσέλκυσης επισκεπτών. Για το σκοπό της τουριστικής προώθησης στην αρχή της ταινίας περιλαμβανόταν μήνυμα που πληροφορούσε τον θεατή ότι τα γυρίσματα της ταινίας πραγματοποιήθηκαν σε συγκεκριμένη περιοχή του Καναδά.

Είναι επομένως προφανής η σχέση που συνδέει την τουριστική προβολή μιας περιοχής με τον κινηματογράφο. Θεωρείται μάλιστα ότι η προβολή μιας περιοχής μέσα από μια κινηματογραφική παραγωγή είναι συνήθως πιο αποτελεσματική σε σχέση με μια διαφημιστική προβολή (Dore and Crouch, 2003). Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η χρονική διάρκεια κατά την οποία οι θεατές στον κινηματογράφο βιώνουν μια εικόνα είναι

⁴ <http://www.modul.ac.at/uploads/files/Theses/Bachelor/Thesis-2012-Blaha-Doris.pdf>

⁵ <http://www.eufcn.net/news/85-catalonia-movie-walks>

σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τη διαφήμιση (η οποία διαρκεί παρά μόνο μερικά δευτερόλεπτα).

Επιπλέον, στην περίπτωση της ταινίας δίνεται στον θεατή η δυνατότητα επανάληψης, καθώς μπορεί να βιώσει τις ίδιες εικόνες μέσα από DVD, την τηλεόραση, αλλά και το διαδίκτυο. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁶, η τηλεόραση αποτελεί το ευρύτερα χρησιμοποιούμενο μέσο για την παρακολούθηση ταινιών, ενώ το 2012 η αγορά του βίντεο κατά παραγγελία αυξήθηκε κατά 60% στην Γερμανία και κατά 15% στην Γαλλία. Επιπλέον, οι τηλεοπτικές σειρές και ο κινηματογράφος αποτελούν το τρίτο πιο ισχυρό μέσο επιρροής (έπειτα από την οικογένεια/φίλους και το διαδίκτυο) σχετικά με την απόφαση ενός ατόμου να επισκεφθεί έναν προορισμό⁷. Έτσι, περισσότεροι από 1 στα 10 άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα της μελέτης δήλωσαν ότι το ενδιαφέρον τους να επισκεφτούν μια χώρα προέκυψε από τη γνωριμία μέσα από μια ταινία (ή και τηλεοπτική σειρά).

Στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία σημαντικός αριθμός μελετών εξετάζει το ρόλο των οπτικοακουστικών μέσων σε θέματα προβολής (μάρκετινγκ). Ορισμένες από αυτές τις μελέτες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στο βαθμό που ο κινηματογράφος και οι τηλεοπτικές σειρές επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση (Kim, 2012; Portegies, 2010; Croy, 2010) δεδομένης της επιρροής που τα μέσα αυτά ασκούν σε κοινό και τηλεθεατές. Η σχέση αυτή στη βιβλιογραφία αποδίδεται με τον όρο κινηματογραφικά-προκαλούμενος τουρισμός (film-induced tourism) περιγράφοντας στην ουσία την επισκεψιμότητα περιοχών οι οποίες προβλήθηκαν μέσα από ταινίες ή άλλα οπτικοακουστικά έργα.

Σημαντικός αριθμός ερευνητών (Riley, Baker και Van Doren, 1998; Beeton, 2005; Mordue, 2005) έχουν προσπαθήσει να εκτιμήσουν την επίδραση αυτή για διάφορους τουριστικούς προορισμούς. Για παράδειγμα οι Balli και Cebeci (2013) καταλήγουν στο εμπειρικό συμπέρασμα ότι η προβολή τούρκικων τηλεοπτικών σειρών σε χώρες της Μέσης Ανατολής, της Ανατολικής Ευρώπης και την Ρωσία έχουν θετική επίδραση στις διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην Τουρκία.

⁶ Νέα ευρωπαϊκή κινηματογραφική στρατηγική με στόχο την προώθηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της ανταγωνιστικότητας στην ψηφιακή εποχή. Δελτίο Τύπου, Μάιος 2014.

⁷ Future Brand, 2008

3.3.1 Ελληνικός τουρισμός και προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών

Ο ελληνικός τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας με σημαντική συνεισφορά στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), η Ελλάδα ήταν 17η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 23η σε επίπεδο τουριστικών εισπράξεων⁸ το 2012. Επίσης, σύμφωνα με το (WEF) το 2013 η Ελλάδα κατατάσσεται στην 32η θέση μεταξύ 140 χωρών βάσει του Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας, όταν στο Γενικό Δείκτη Ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει την 91η θέση.

Παρά τη σημαντική συμβολή του στην οικονομία και τις επιδόσεις που σημειώνει τα τελευταία χρόνια, το ελληνικό τουριστικό προϊόν αναπτύσσεται σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, τόσο από τις γειτονικές χώρες της Μεσογείου όσο και από νέους αναδυόμενους προορισμούς. Ταυτόχρονα, σημαντικό ζήτημα αποτελεί η προσέλκυση επισκεπτών κατά την περίοδο χαμηλότερης ζήτησης, γεγονός που θα μπορούσε να συμβάλει στην επέκταση της τουριστικής περιόδου και στην τόνωση των ταξιδιωτικών εισπράξεων. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η ανάδειξη άλλων μορφών προσέλκυσης επισκεπτών από το εξωτερικό.

Στο πλαίσιο αυτό, η επικοινωνιακή στρατηγική θεωρείται σημαντικός παράγοντας για την προβολή της χώρας στο εξωτερικό και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Η προσέλκυση ξένων παραγωγών, επομένως, θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο επιρροής προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η «τοποθέτηση» της εικόνας της Ελλάδας σε κινηματογραφικές / τηλεοπτικές παραγωγές διεθνούς εμβέλειας θα μπορούσε να λειτουργήσει ενδεχομένως ως ένα εξίσου αποτελεσματικό μέσο προώθησης και προβολής του ελληνικού τουρισμού στις ξένες αγορές.

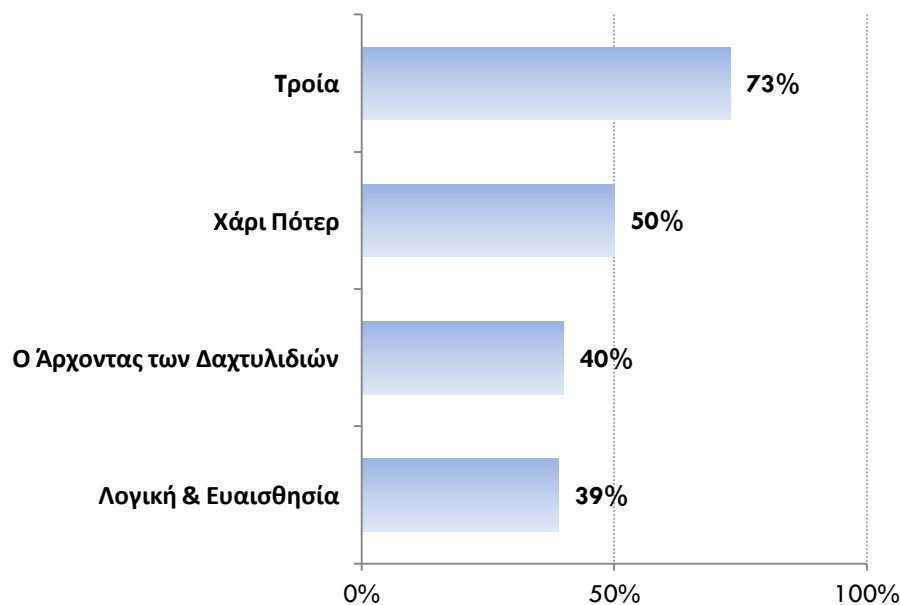
Δεδομένου εξάλλου ότι τα κονδύλια που διατίθενται από τον ΕΟΤ για την προβολή της χώρας έχουν περιορισθεί τα τελευταία χρόνια, αναδεικνύεται η ανάγκη αναζήτησης εναλλακτικών μέσων που συμβάλλουν στην προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

⁸<http://sete.gr/GR/TOYRISMOS/1%20Simasia%20tou%20Tourismoy%20stin%20Ellada/1%20simasia%20tou%20tourismoy%202012/>

Ταυτόχρονα, η προσέλκυση ξένων παραγωγών μπορεί να συμβάλλει και στην ανάδειξη της εικόνας της Ελλάδας σε τομείς όπως η Τέχνη και ο Πολιτισμός ευρύτερα.

Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, το ελληνικό τουριστικό προϊόν μπορεί να ωφεληθεί σημαντικά, όπως προκύπτει και από παραδείγματα σε άλλες χώρες (Διάγραμμα 3.6). Για παράδειγμα, η τριλογία της ταινίας «ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών» συνέβαλλε στην ανοδική πορεία των τουριστικών αφίξεων στην περιοχή του Wellington, της Νέας Ζηλανδίας, κατά 40%, με την περιοχή να έχει αναδειχθεί σε σημαντικό τουριστικό προορισμό με αναπτυσσόμενη παράλληλα την κινηματογραφική βιομηχανία (Πλαίσιο 3.1).

Διάγραμμα 3.6: Η επίδραση στον τουρισμό από τα γυρίσματα μιας κινηματογραφικής παραγωγής σε μια περιοχή*

(*) Άνοδος τουρισμού το επόμενο έτος από την πραγματοποίηση της ταινίας

Πηγή: Dubai Film and TV Commission

Σημαντική άνοδος του τουρισμού παρατηρήθηκε επίσης στις περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου (Alnwick Castle) όπου πραγματοποιήθηκαν τα γυρίσματα της σειράς ταινιών «Χάρι Πότερ». Γενικότερα, εκτιμάται ότι περίπου το 10% του εισερχόμενου τουρισμού στο Ηνωμένο Βασίλειο (αναλογία που αντιστοιχεί σε τουριστική δαπάνη 3,2 δισεκ. δολλαρίων) οφείλεται στην ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας κινηματογράφου⁹.

⁹ Oxford Economics

Πλαίσιο 3.1: Η προβολή της πόλης Wellington της Νέας Ζηλανδίας μέσα από την κινηματογραφία

Η περιοχή Wellington της Νέας Ζηλανδίας έχει πετύχει την ανάπτυξη του κινηματογραφικού τομέα συμβάλλοντας επίσης στην οικονομική ανάπτυξη και στην προσέλκυση τουριστών. Τα φορολογικά κίνητρα που δόθηκαν από την τοπική κυβέρνηση σε συνδυασμό με τις επιδοτήσεις προκειμένου να ενθαρρύνουν την παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών από εγχώριες εταιρίες, αλλά και από το εξωτερικό είχαν θετική επίδραση στην κινηματογραφική βιομηχανία του Wellington. Ενδεικτικά, οι ταινίες που πραγματοποιήθηκαν δημιούργησαν έσοδα 670 εκατ. δολαρίων το 2012, υπερδιπλάσια σε σχέση με ένα χρόνο πριν.

Ταυτόχρονα συνέβαλαν στη προβολή της περιοχής στο εξωτερικό ενισχύοντας το τουριστικό ρεύμα. Μάλιστα το Wellington αναφέρεται συχνά ως “Wellyhood” λόγω της σημαντικής ανάπτυξης του κινηματογράφου στην περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι κινηματογραφικοί χάρτες της περιοχής, τα διεθνή φεστιβάλ, οι σχετικές με τον κινηματογράφο τέχνες, και οι περιηγήσεις σε ένα από τα κορυφαία σε οπτικά εφέ κινηματογραφικό εργαστήριο παγκοσμίως.

Πιο συγκεκριμένα, η εταιρία Weta Studios διοργανώνει περιηγήσεις στο στούντιο και στις υποδομές που χρησιμοποιούνται για κινηματογραφικά γυρίσματα. Τον χώρο αυτό, που αποτελεί πόλο έλξης ιδιαίτερα για τους επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, επισκέφθηκαν 150 χιλ. άτομα την περίοδο 2012-13 σημειώνοντας άνοδο κατά 50% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Πηγή: OECD, Creative Tourism as a source of Growth

Στην Ελλάδα, περιοχές όπως η Κρήτη, η Κέρκυρα, η Ύδρα και η Ρόδος αποτέλεσαν το σκηνικό σε ξένες παραγωγές που έτυχαν σημαντικής αποδοχής από το διεθνές κοινό. Για παράδειγμα, το 1988 η ταινία «The Big Blue», γυρίσματα της οποίας πραγματοποιήθηκαν στην Αμοργό, ανέδειξαν την Κυκλαδίτικη ομορφιά. Ακόμη και σήμερα, σχεδόν τρεις δεκαετίες μετά η συγκεκριμένη ταινία αποτελεί σημείο αναφοράς για το αιγαιοπελαγίτικο νησί και τις τοποθεσίες οι οποίες προβλήθηκαν (π.χ. παραλία της Αγίας Άννας και το μοναστήρι της Χοζοβιώτισσας) μέσα από την ταινία.

Στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, η ξένη παραγωγή «το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλλι» στην Κεφαλονιά συγκέντρωσε σημαντικό ενδιαφέρον από το εξωτερικό. Σε αυτό συνέβαλλε και η ομάδα ηθοποιών που πρωταγωνίστησαν (Nicholas Cage, Penelope Cruz

κ.ά.). Αντίστοιχα, το 2008 η ταινία «Mamma Mia» που σύμφωνα με την Unesco¹⁰ συγκαταλέγεται στις 20 πιο δημοφιλείς το συγκεκριμένο έτος γυρίστηκε στην Σκόπελο.

Εξετάζοντας επίσης στοιχεία για την τουριστική κίνηση στους νομούς της Ελλάδας προκύπτει ότι η προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών ασκεί θετική επίδραση στο τουριστικό προϊόν της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, οι αφίξεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας επηρεάστηκαν θετικά σε νομούς που πραγματοποιήθηκαν γυρίσματα ξένων κινηματογραφικών παραγωγών έναντι εκείνων των νομών που δεν έχει συμβεί κάτι αντίστοιχο. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει λαμβάνοντας υπόψη σχετικά πρόσφατες κινηματογραφικές ταινίες με σημαντικό αριθμό εισιτηρίων στις αίθουσες του εξωτερικού και συγκεκριμένα:

1. Lara Croft: Tomb Raider (Σαντορίνη, 2003),
2. Το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλλι (Κεφαλονιά, 2001) και
3. Mamma Mia (Σκόπελος, 2007),

Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης προκύπτει ότι στην περίπτωση της Κεφαλονιάς οι αφίξεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής είναι περισσότερες κατά 14% περίπου στην περιοχή σε σύγκριση με την επίδοση που θα επιτυγχάνονταν αν δεν είχαν πραγματοποιηθεί τα γυρίσματα της ταινίας «το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλλι».

Πίνακας 3.4: Στοιχεία προϋπολογισμού και εισπράξεων για τις κινηματογραφικές ταινίες της ομάδας επεξεργασίας

	Προϋπολογισμός (εκατ. \$)	Εισπράξεις (εκατ. \$)	Τοποθεσία Γυρισμάτων
Το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλλι	57	87,7	Κεφαλονιά
Lara Croft: Tomb Raider	115	405,9	Σαντορίνη, Κένυα, Χονγκ Κονγκ
Mamma Mia	52	753,9	Σκόπελος, Καλιφόρνια

Πηγή: IMDB

Αντίστοιχα, στο νομό Κυκλάδων οι αφίξεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής είναι περισσότερες κατά 12,3% περίπου στην περιοχή σε σύγκριση με την επίδοση που θα επιτυγχάνονταν αν δεν είχαν πραγματοποιηθεί τα γυρίσματα της ταινίας «Lara Croft: Tomb Raider». Η εξέλιξη αυτή, ενδεχομένως, ερμηνεύεται και από την

¹⁰ Unesco Institute for Statistics, Analysis of the 2010 UIS survey on feature film statistics.

εισπρακτική επιτυχία της ταινίας την περίοδο που προβλήθηκε στις κινηματογραφικές αίθουσες (Πίνακας 3.4). Επίσης, η ύπαρξη αντίστοιχου ηλεκτρονικού παιχνιδιού, αλλά και η διαφημιστική προβολή της ταινίας λόγω και του υψηλού κόστους παραγωγής θα μπορούσαν επίσης να θεωρηθούν επιπλέον παράγοντες προβολής του νησιού.

Αντίθετα, δεν προκύπτει στατιστικά σημαντική εκτίμηση για το νομό Μαγνησίας, αποτέλεσμα που ερμηνεύεται ενδεχομένως από το γεγονός ότι περιλαμβάνονται στο δείγμα παρατηρήσεων (εκτός από την Σκόπελο) δεδομένα αφίξεων από άλλες τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές του νομού, κυρίως την Σκιάθο και το Πήλιο. Η ύπαρξη επομένως, θετικής σχέσης μεταξύ των δύο μεγεθών αποτελεί ένδειξη ότι η προσέλκυση διεθνών παραγωγών στην Ελλάδα θα μπορούσε να συμβάλλει στην περαιτέρω ανάδειξη της χώρας ως ένας από τους πιο σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

3.4 Παράρτημα

3.4.1 Ο πίνακας εισροών-εκροών

Ο πίνακας εισροών-εκροών αποτελεί μια λογιστική αναπαράσταση της συνολικής δομής του οικονομικού συστήματος, αποτυπώνοντας τις διασυνδέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των διαφόρων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Κατά μήκος κάθε γραμμής, τα στοιχεία του πίνακα δείχνουν την κατανομή του προϊόντος ενός κλάδου μεταξύ των λοιπών κλάδων της οικονομίας (τις πωλήσεις ενδιάμεσων αγαθών ενός κλάδου προς τους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας) και των τελικών χρήσεων (για τελική κατανάλωση, επενδύσεις ή εξαγωγές). Αντίστοιχα, κατά μήκος κάθε στήλης, τα στοιχεία του πίνακα δείχνουν τις εισροές του συγκεκριμένου κλάδου από τους λοιπούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (δηλαδή τις συνολικές αγορές ενδιάμεσων αγαθών του κλάδου αυτού από τους υπόλοιπους) και από τους συντελεστές παραγωγής (εργασία και κεφάλαιο), με και χωρίς φόρους, από την εγχώρια οικονομία και από εισαγωγές.

Με αυτό τον τρόπο η συνολική παραγωγή της οικονομίας μπορεί να υπολογιστεί είτε από την πλευρά της ζήτησης είτε από την πλευρά της προσφοράς. Από την πλευρά της ζήτησης, η συνολική παραγωγή αποτελεί το άθροισμα της ενδιάμεσης ζήτησης και της τελικής ζήτησης η οποία περιλαμβάνει την καταναλωτική ζήτηση από τα νοικοκυριά και το κράτος, τη ζήτηση για επενδύσεις και τη ζήτηση για εξαγωγές των εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων. Από την πλευρά της προσφοράς, η αξία της συνολικής παραγωγής αποτελεί το συνολικό κόστος των ενδιάμεσων αγαθών και της προστιθέμενης αξίας.

Σε αλγεβρικούς όρους, το άθροισμα της ενδιάμεσης και της τελικής ζήτησης ορίζεται με την εξίσωση $AX + Y = X$, όπου X είναι το διαστάσεων $(n \times 1)$ διάνυσμα του συνολικού προϊόντος, και Y το $(n \times 1)$ διάνυσμα της τελικής ζήτησης για το προϊόν κάθε κλάδου, ενώ με A συμβολίζεται η $(n \times n)$ διαστάσεων μήτρα συντελεστών παραγωγής.

Επιλύοντας την εξίσωση ως προς το διάνυσμα του συνολικού προϊόντος, προκύπτει η εξίσωση:

$$X = (I - A)^{-1} Y$$

η οποία προσδιορίζει το ύψος του συνολικού προϊόντος μέσω της τελικής ζήτησης και της μήτρας συντελεστών παραγωγής. Η αντίστροφη μήτρα $(I - A)^{-1}$, ή μήτρα Leontief, δείχνει το βαθμό στον οποίον η τελική ζήτηση, Y , επενεργεί πολλαπλασιαστικά πάνω στο συνολικό προϊόν, X .

Για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, το άθροισμα των στοιχείων μιας στήλης της αντίστροφης του Leontief εκφράζει το μερικό πολλαπλασιαστή του κλάδου αυτού, δείχνει δηλαδή το βαθμό στον οποίον μία αύξηση της τελικής ζήτησης κατά μία μονάδα για το προϊόν του εν λόγω κλάδου, διαχέεται στο οικονομικό σύστημα μέσω των διασυνδέσεων μεταξύ αυτού και των λοιπών κλάδων.

Η δομή του υποδείγματος εισροών-εκροών το καθιστά χρήσιμο εργαλείο για την εκτίμηση του συνολικού αποτυπώματος κάποιας οικονομικής δραστηριότητας στο σύνολο της οικονομίας. Θα πρέπει εν τούτοις να τονιστεί ότι το υπόδειγμα παρουσιάζει, πέραν των προφανών πλεονεκτημάτων του, και ορισμένα μειονεκτήματα.

Πίνακας 3.5: Ενδεικτική κατανομή δαπανών κινηματογράφησης ταινιών

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Δαπάνη
Τρόφιμα και ποτά	5%
Εξοπλισμός	10%
Υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά μέσα	1%
Υπηρεσίες εκτυπώσεων και ηχογραφήσεων	1%
Ηλεκτρικός εξοπλισμός	3%
Λοιπός εξοπλισμός	2,5%
Επισκευή, εγκατάσταση εξοπλισμού	2,5%
Μεταφορές	10%
Μεταφορές	0,5%
Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα κλπ	0,5%
Χερσαίες μεταφορές	2,0%
Υδάτινες μεταφορές	2,5%
Αεροπορικές μεταφορές	3,5%
Υποστηρικτικές υπηρεσίες μεταφορών	0,5%
Υπηρεσίες ταχυδρομείου και courier	0,5%
Ξενοδοχεία και Εστίασης	10%
Κινηματογράφος, τηλεόραση, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	50%
Λοιπές υπηρεσίες	15%
Τηλεπικοινωνίες	0,5%
Πληροφοριακά συστήματα	2%
Τράπεζες	0,5%
Δημόσια διοίκηση	5%
Νομικές, οικονομικές, τεχνικές υπηρεσίες	2%
Γραφεία απασχόλησης	5%
Σύνολο	100%

Πηγή: Υποθέσεις IOBE, Συνεντεύξεις με παραγωγούς ταινιών

Το υπόδειγμα υποθέτει ότι κάθε προϊόν παράγεται από έναν οικονομικό κλάδο και μόνο, καθώς και ότι κάθε οικονομικός κλάδος παράγει ένα και μόνον προϊόν, ότι υπάρχει δηλαδή

μία πλήρης και μονοσήμαντη αντιστοίχιση μεταξύ των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και των συγκεκριμένων παραγόμενων προϊόντων. Επιπλέον, το υπόδειγμα υποθέτει ότι δεν υφίστανται, θετικές ή αρνητικές, εξωτερικές οικονομίες, ότι η οικονομία διέπεται από σταθερές αποδόσεις κλίμακας, καθώς και ότι οι συντελεστές εισροών εκροών είναι σταθεροί καθώς αντανακλούν μάλλον τεχνολογικές αναγκαιότητες παρά επιλογές μεταξύ χρησιμοποιούμενων τεχνικών παραγωγής.

Για να υπολογιστεί η επίδραση από την παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, η δαπάνη για την κινηματογράφηση κατανεμήθηκε στους κλάδους της Ελληνικής κατανομής με βάση πληροφορίες από συνεντεύξεις με παραγωγούς ταινιών και δικές μας υποθέσεις (Πίνακας 3.5).

3.3.2 Οικονομετρική ανάλυση

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η επίδραση στον τουρισμό σε περιοχές της Ελλάδας όπου στο παρελθόν έχουν πραγματοποιηθεί ξένες κινηματογραφικές παραγωγές. Η ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ τους θα αποτελούσε ένδειξη ότι η προσέλκυση διεθνών παραγωγών στην Ελλάδα θα μπορούσε να συμβάλλει στην περαιτέρω ανάδειξη της χώρας ως ένας από τους πιο σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

Για το σκοπό αυτό εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στις έννοιες αυτές με βάση τις αφίξεις αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας και περιοχές της Ελλάδας στις οποίες έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν ξένες κινηματογραφικές παραγωγές. Λαμβάνονται υπόψη σχετικά πρόσφατες κινηματογραφικές ταινίες με σημαντικό αριθμό εισιτηρίων στις αίθουσες του εξωτερικού και συγκεκριμένα:

1. Lara Croft: Tomb Raider (Σαντορίνη, 2003),
2. Το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι (Κεφαλονιά, 2001) και
3. Mamma Mia (Σκόπελος, 2007),

Σημειώνεται ότι αν και τα γυρίσματα των ταινιών «Lara Croft: Tomb Raider» και «Mamma Mia» πραγματοποιήθηκαν στη Σαντορίνη και στη Σκόπελο, στην οικονομετρική ανάλυση χρησιμοποιούνται στοιχεία για τους νομούς Κυκλάδων και Μαγνησίας αντίστοιχα, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την τουριστική ζήτηση σε πιο λεπτομερή ανάλυση από την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Τα δεδομένα για την εκτίμηση καλύπτουν τόσο

διαστρωματικά στοιχεία, όσο και χρονολογικές σειρές (Panel Data) στο σύνολο των νομών της χώρας για την περίοδο 2000-2011¹¹ (δείγμα 624 παρατηρήσεων).

Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται εκτιμήθηκαν με τη μέθοδο της «διαφοράς στις διαφορές» (Difference-in-Differences). Η μέθοδος αυτή δίνει τη δυνατότητα να αξιοποιηθούν διαστρωματικές και διαχρονικές μεταβολές, με σκοπό να εκτιμηθεί η επίδραση σε ένα μέγεθος (εν προκειμένω τις ξενοδοχειακές αφίξεις από αλλοδαπούς) από μια διαταραχή (τα γυρίσματα δηλαδή ξένης ταινίας σε μια περιοχή στην περίπτωσή μας), ελέγχοντας για άλλες σχετικές αλλαγές που ενδέχεται να επιδρούν στο αποτέλεσμα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται οι μεταβολές σε μια «ομάδα επεξεργασίας» (treatment group), όπου σημειώνεται η διαταραχή, σε σύγκριση με τις μεταβολές σε συγκρίσιμη «ομάδα ελέγχου» (control group), όπου δεν παρατηρείται η διαταραχή.

Στη μελέτη αυτή, οι νομοί στους οποίους πραγματοποιήθηκε στο παρελθόν ξένη κινηματογραφική παραγωγή αποτελούν την ομάδα επεξεργασίας στο δείγμα παρατηρήσεων, ενώ οι νομοί στους οποίους δεν έχουν πραγματοποιηθεί ξένες ταινίες αποτελούν την ομάδα ελέγχου. Η ομάδα επεξεργασίας επομένως, αποτελείται από τους νομούς Κυκλάδων, Κεφαλληνίας και Μαγνησίας, με τους λοιπούς νομούς να αποτελούν την ομάδα ελέγχου. Στην ουσία, η μέθοδος εκτίμησης της διαφοράς στις διαφορές συγκρίνει τις μεταβολές στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών της ομάδας επεξεργασίας με την μεταβολή στις διανυκτερεύσεις για την ομάδα ελέγχου.

Το εξεταζόμενο υπόδειγμα δίνεται από τη σχέση:

$$\log(arr_{it}) = \alpha_0 + \log(X_{1t}) + \log(X_{2t}) + \gamma_1 cm + \gamma_2 tm + \gamma_3 ctm + \gamma_4 cs + \gamma_5 ts + \gamma_6 cts + \gamma_7 ck + \gamma_8 tk + \gamma_9 ctk + \varepsilon \quad (3.1)$$

όπου $\log(arr_{it})$ είναι ο λογάριθμος των αφίξεων αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα για το νομό i τη χρονική στιγμή t . Οι μεταβλητές cm , tm , ctm , cs , ts , cts , ck , tk και ctk είναι δυαδικές μεταβλητές, δηλαδή λαμβάνουν την τιμή 0 ή 1 αναλόγως. Πιο συγκεκριμένα:

- **cm**: είναι μια ψευδομεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 εφόσον πρόκειται για Μαγνησία (αντίστοιχα cs για τις Κυκλάδες και ck για την Κεφαλονιά)

¹¹ Για τα συγκεκριμένα έτη υπάρχει από την ΕΛ.ΣΤΑΤ διαθέσιμη πληροφορία για τις αφίξεις / διανυκτερεύσεις στα Ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας ανά νομό.

- **tm**: είναι μια ψευδομεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 για τα έτη που ακολουθούν την πραγματοποίηση της ταινίας *Mamma Mia* (αντίστοιχα t_s για τη *Lara Croft* και t_k για την *Captain Corelli's Mandolin*)
- **ctm**: είναι το γινόμενο των ψευδομεταβλητών cm και tm (αντίστοιχα για τις άλλες δύο κατηγορίες). Στην ουσία, ο συντελεστής της μεταβλητής αυτής εκτιμά την επίδραση μιας ξένης παραγωγής στην εξαρτημένη μεταβλητή στους νομούς που συντελέστηκε η ξένη ταινία συγκριτικά με τη γενικότερη εξέλιξη της εξαρτημένης μεταβλητής στους νομούς όπου δεν εντοπίζεται αντίστοιχο γεγονός, καθώς το ύψος του υπολογίζεται ελέγχοντας τόσο για άλλες μετέπειτα εξελίξεις που αφορούν όλους τους νομούς (μεταβλητή tm), όσο και για χαρακτηριστικά της ομάδας επεξεργασίας που δεν αλλάζουν διαχρονικά (μεταβλητή cm).

Επίσης, στην ανάλυση λαμβάνεται υπόψη το μακροοικονομικό περιβάλλον και συγκεκριμένα το κατά κεφαλή ΑΕΠ των χωρών της ΕΕ-15 ($\log X_{1t}$) ως μια επιπλέον μεταβλητή ελέγχου (control variable) που επηρεάζει τη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες διαχρονικά. Από τις χώρες της ΕΕ-15 άλλωστε, προέρχεται η πλειοψηφία των ξένων τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα. Επίσης, ο αριθμός κλινών στα ξενοδοχειακά καταλύματα κάθε νομού χρησιμοποιείται ως μια επιπλέον ανεξάρτητη μεταβλητή ($\log X_{2t}$) που ελέγχει για την εξέλιξη των τουριστικών υποδομών σε κάθε νομό.

Και στις δύο περιπτώσεις γίνεται ομαδοποίηση των δεδομένων (clustering) κατά νομό προκειμένου να λαμβάνεται υπόψη η πιθανή συσχέτιση των παρατηρήσεων εντός κάθε διαστρωματικής ομάδας, γεγονός που οδηγεί σε πιο αποτελεσματική εκτίμηση των τυπικών σφαλμάτων.

Οι εκτιμήσεις των συντελεστών του προτεινόμενου υποδείγματος (3.1) εμφανίζονται στον Πίνακα 3.6. Από τα αποτελέσματα προκύπτουν ορισμένες διαφορές ανάμεσα στις δύο μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν (δηλ. των σταθερών και τυχαίων επιδράσεων). Σύμφωνα με τον έλεγχο του Hausman (Hausman test), η ερμηνεία των εκτιμημένων συντελεστών γίνεται με βάση το υπόδειγμα των σταθερών επιδράσεων, καθώς σε αυτή την περίπτωση τα αποτελέσματα από το υπόδειγμα των τυχαίων επιδράσεων είναι στατιστικά ασυνεπή.

Πίνακας 3.6: Η επίδραση από την παραγωγή ξένων κινηματογραφικών ταινιών στις αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα (εκτίμηση διαφοράς των διαφορών)

Μεταβλητή	Σταθερές επιδράσεις	Τυχαίες επιδράσεις
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	0,950 (0,367)**	0,998 (0,366)***
Κλίνες	0,309 (0,097)***	0,800 (0,078)***
cm	Παραλείπεται	-0,101 (0,192)*
tm	0,129 (0,036)***	0,058 (0,036)*
ctm	0,009 (0,033)	0,063 (0,036)*
ck	Παραλείπεται	0,129 (0,154)*
tk	-0,081 (0,021)*	-0,086 (0,021)***
ctk	0,140 (0,031)*	0,103 (0,029)***
cs	Παραλείπεται	0,183 (0,240)**
ts	-0,012 (0,025)*	-0,179 (0,024)***
cts	0,123 (0,031)*	0,159 (0,032)***
R²-within	0,205	0,174
R²-overall	0,850	0,851

*: Η μηδενική υπόθεση (ότι ο εκτιμητής δεν είναι στατιστικά σημαντικός) απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας άνω του 10%

** : Η μηδενική υπόθεση (ότι ο εκτιμητής δεν είναι στατιστικά σημαντικός) απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%

***: Η μηδενική υπόθεση (ότι ο εκτιμητής δεν είναι στατιστικά σημαντικός) απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1%

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα οι εκτιμητές της μεθόδου των διαφορών είναι στατιστικά σημαντικοί για την περίπτωση της Κεφαλονιάς και της Σαντορίνης (ctk και cts αντίστοιχα). Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι για τους συγκεκριμένους νομούς οι αφίξεις από αλλοδαπούς στα ξενοδοχειακά καταλύματα επηρεάστηκαν θετικά σε σύγκριση με τους υπόλοιπους νομούς της χώρας (την ομάδα ελέγχου) όπου δεν έχουν στο παρελθόν πραγματοποιηθεί ξένες κινηματογραφικές παραγωγές.

4. Θεσμικά ζητήματα και κίνητρα για την προσέλκυση ξένων παραγωγών

4.1 Θεσμικό πλαίσιο για τον ελληνικό κινηματογράφο

Στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά σε βασικά σημεία του θεσμικού πλαισίου για τον ελληνικό κινηματογράφο (Πίνακας 4.1). Απαρχή αποτελεί η δεκαετία του 1980 όπου καταβάλλεται προσπάθεια από την πλευρά της πολιτείας για την προστασία και την ανάδειξη της ελληνικής κινηματογραφίας. Με τους νόμους Ν. 1597/1986 και Ν. 1731/1987 δίνονται αναπτυξιακά κίνητρα και επιχορηγήσεις για τις κινηματογραφικές επιχειρήσεις. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται η θέσπιση ειδικού φόρου επί της τιμής του εισιτηρίου στις κινηματογραφικές αίθουσες (άρθρο 60 του Ν.1731/1987).¹² Με το άρθρο 44 του νόμου 4049/2012 τροποποιήθηκε ο υπολογισμός του συγκεκριμένου ειδικού φόρου.

Στο πλαίσιο οργάνωσης της εγχώριας κινηματογραφικής πολιτικής, το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου (ΕΚΚ)¹³ περιέρχεται με το Νόμο 1597/86 στην εποπτεία της κεντρικής δημόσιας διοίκησης. Το ΕΚΚ αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου που εποπτεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού (νόμος Ν. 3905/2010) και οι κυριότεροι σκοποί του είναι:

- Η προστασία, ενίσχυση και ανάπτυξη της κινηματογραφικής παραγωγής στην Ελλάδα
- Η προβολή, διάδοση και προώθηση της ελληνικής κινηματογραφικής τέχνης στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Η προβολή της Ελλάδας στο εξωτερικό ως τόπου κατάλληλου για την πραγματοποίηση κινηματογραφικών και οπτικοακουστικών παραγωγών και η προσέλκυση στην Ελλάδα αλλοδαπών κινηματογραφικών και οπτικοακουστικών παραγωγών εν γένει.
- Η έκδοση Πιστοποιητικού Ελληνικής Ιθαγένειας για τα κινηματογραφικά έργα που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 του νόμου, καθώς και η έκδοση της βεβαίωσης που προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 6¹⁴.

¹² Σύμφωνα με τον νόμο ορίζεται ότι: α. Στην τιμή των εισιτηρίων των κινηματογράφων που λειτουργούν σε πόλεις με πληθυσμό άνω των δέκα χιλιάδων κατοίκων, επιβάλλεται ειδικός φόρος σε ποσοστό 8% που διατίθεται για την ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης. Για την περιοχή της τής διοικήσεως Πρωτευούσης και της Θεσσαλονίκης το ποσοστό αυτό ορίζεται σε 12%. β. Τα ποσοστά της προηγούμενης παραγράφου μειώνονται κατά 50% όταν πρόκειται για υπαίθριους κινηματογράφους, καθώς και για τους χειμερινούς κινηματογράφους των περιοχών Δ', όπως προσδιορίζονται στο άρθρο 3 του ν. 1262/1982.

¹³ Ιδρύθηκε ως νομικό πρόσωπο το 1970 με το όνομα «Γενική Κινηματογραφικών Επιχειρήσεων», και αποτελούσε θυγατρική εταιρεία παραγωγής ταινιών της Ελληνικής Τράπεζας Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ).

¹⁴ http://www.gfc.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=40

Για την προβολή και την προώθηση των ελληνικών παραγωγών δημιουργείται το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, το οποίο μετατρέπεται το 1997 σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ) και εποπτεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού.¹⁵

Πίνακας 4.1: Νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικές με την ανάπτυξη της ελληνικής κινηματογραφίας

Νομοθεσία	Περιγραφή
<p>Νόμος 1597/1986</p> <p>«Προστασία και ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης, ενίσχυση της ελληνικής κινηματογραφίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 68/13-21.5.86)</p>	<p>Ενίσχυση ελληνικής κινηματογραφίας</p> <p>Μέρος των εσόδων από το φόρο δημόσιων θεαμάτων, που εισπράττεται κάθε χρόνο από την προβολή κινηματογραφικών ταινιών, διατίθεται για την ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης (άρθρο 7).</p> <p>Το Ε.Κ.Κ. αποτελεί ανώνυμη εταιρεία, η οποία ανήκει εξ ολοκλήρου στο Κράτος, έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και λειτουργεί για το δημόσιο συμφέρον σύμφωνα με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας και υπό την εποπτεία του Κράτους, όπως ορίζεται από το νόμο αυτόν (άρθρο 16)</p>
<p>Νόμος 1731/1987-ΦΕΚ Α 161 /9.9.1987</p> <p>«Ρυθμίσεις στην άμεση & έμμεση φορολογία»</p>	<p>Δίνονται αναπτυξιακά κίνητρα και επιχορηγήσεις για τις κινηματογραφικές επιχειρήσεις (άρθρο 45).</p>
<p>Νόμος 2557/1997</p> <p>«Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης»</p>	<p>Ζητήματα κινηματογραφικής πολιτικής</p> <p>Ίδρυση του "ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ" (Thessaloniki Film Festival) ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελές, μη κερδοσκοπικό που εποπτεύεται από το Υπουργείο Πολιτισμού (άρθρο 4)</p>
<p>Νόμος 3004/2002</p> <p>«Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τις κινηματογραφικές συμπαραγωγές»</p>	<p>Ενθάρρυνση της ευρωπαϊκής κινηματογραφικής συμπαραγωγής</p> <p>Αναλογία των αντίστοιχων συμμετοχών των συμπαραγωγών</p> <p>1. Στην περίπτωση πολυμερούς συμπαραγωγής η μικρότερη συμμετοχή δεν μπορεί να είναι μικρότερη από 10% και η μεγαλύτερη συμμετοχή δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη του 70% του συνολικού κόστους παραγωγής του κινηματογραφικού έργου. (άρθρο 6)</p>

¹⁵ Ξεκίνησε το 1960 ως «Εβδομάδα Ελληνικού Κινηματογράφου» μέχρι και το 1965. Το 1966 ονομάστηκε «Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου» μέχρι και το 1991. Το 1992 το Φεστιβάλ έγινε Διεθνές.

Νομοθεσία	Περιγραφή
<p>Νόμος 3905/2010 «Ενίσχυση και ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης και άλλες διατάξεις»</p>	<p>Μεταβιβάζονται στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού αρμοδιότητες άλλων Υπουργείων για θέματα κινηματογράφου (άρθρο 1). Ενισχύονται τα έσοδα του ειδικού φόρου (άρθρο 5) και θεσπίζονται διατάξεις για τις άδειες για την πραγματοποίηση γυρισμάτων (άρθρο 36). Περιγράφεται ο ρόλος και ο σκοπός της Διεύθυνσης Διεθνών και Οπτικοακουστικών Παραγωγών (Hellenic Film Commission, άρθρο 16), όπως επίσης της Διεύθυνσης Προώθησης (Hellas Film, άρθρο 18) και της Διεύθυνσης Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών (Thessaloniki Film Commission, άρθρο 30).</p>
<p>Υπ Αριθμ. ΥΠΠΟΤ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/38227 (1) (ΦΕΚ 1452/2.5.2012) Καθορισμός της διαδικασίας ενίσχυσης παραγωγών κινηματογραφικών έργων και επιχειρήσεων αιθουσών από τον ειδικό φόρο του άρθρου 5 του ν. 3905/2010.</p>	<p>Ρύθμιση ζητημάτων που αφορούν στην καταβολή οικονομικής ενίσχυσης από τα έσοδα του ειδικού φόρου σε παραγωγούς ελληνικών κινηματογραφικών έργων μεγάλου μήκους και σε επιχειρήσεις αιθουσών οι οποίες προβάλλουν ελληνικά κινηματογραφικά έργα μεγάλου μήκους, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 5 του ν. 3905/2010, και ειδικότερα τους όρους, τη διαδικασία, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, την προθεσμία υποβολής τους, καθώς και κάθε άλλο σχετικό ζήτημα.</p>

Με το νόμο Ν. 3004/2002 προσδιορίζονται κίνητρα για την κινηματογραφική συμπαραγωγή, η οποία αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού κινηματογράφου. Οι διεθνείς παραγωγές συνήθως έχουν αξιοσημείωτη πορεία στις κινηματογραφικές αίθουσες, δημιουργώντας σημαντικά οφέλη σε οικονομικό επίπεδο, ενώ προσφέρουν δυνατότητες για νέες συνεργασίες.

Με τον πιο πρόσφατο νόμο Ν. 3905/2010 γίνεται προσπάθεια επικαιροποίησης της υπάρχουσας σχετικής νομοθεσίας ώστε να συνεισφέρει στη χάραξη μιας νέας πολιτικής στον τομέα. Διαπιστώνεται όμως, ότι παρά τη θέσπιση διατάξεων που στοχεύουν προς αυτή την κατεύθυνση, μεγάλο μέρος τους (όπως θα φανεί και στις επόμενες ενότητες) δεν έχουν εφαρμοστεί πλήρως στην πράξη.

4.2 Εμπόδια στην παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα

Στην ανάπτυξη της εγχώριας κινηματογραφίας, εκτός από τη συμβολή της πολιτείας, σημαντικά οφέλη θα μπορούσαν να προκύψουν και από την προσέλκυση ξένων παραγωγών. Η προσπάθεια αυτή όμως αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, ενώ πολλές χώρες, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, διεκδικούν μερίδιο από τη δραστηριότητα αυτή. Οι τοποθεσίες, η πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και οι υποδομές που ορισμένες χώρες

διαθέτουν για να υποστηρίξουν τη δημιουργία κινηματογραφικών ταινιών (π.χ. στούντιο, παραγωγή οπτικών εφέ, τεχνικές εγγραφής, ψηφιακή τεχνολογία κ.α.) προσδίδουν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι άλλων χωρών.

Η Ελλάδα αποτελεί χώρα με σπουδαίο πολιτισμό και πλούσιο φυσικό κάλλος (ακτογραμμή αλλά και ενδοχώρα) τα οποία αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα για την επιλογή της ως τόπο γυρισμάτων. Είναι ενδεικτικό ότι ορισμένα από τα ελληνικά νησιά συγκαταλέγονται κάθε χρόνο μεταξύ των πιο όμορφων προορισμών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Παρά το γεγονός αυτό, είναι κοινά αποδεκτό ότι υστερεί στην προσέλκυση ξένων εταιριών παραγωγής σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρώπης. Ακόμη και κινηματογραφικές παραγωγές που βασίζονται στην αρχαία ελληνική μυθολογία πραγματοποιούν τα γυρίσματα τους σε γειτονικές χώρες (π.χ. η ταινία «Τροία» που γυρίστηκε στην Μάλτα και στο Μαρόκο και η ταινία «Ηρακλής» στην Ουγγαρία) αντί για την Ελλάδα. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται και στο έλλειμμα ανταγωνιστικότητας των κινηματογραφικών εργαστηρίων στην Ελλάδα σε σχέση με εκείνα σε γειτονικές χώρες των Βαλκανίων (για παράδειγμα Βουλγαρία και Σερβία), τα οποία διεκδικούν σημαντικό μερίδιο από παραγωγές αμερικανικής ή ευρωπαϊκής προέλευσης λόγω και των τεχνολογικών μέσων που έχουν αναπτύξει σχετικά με την οπτικοακουστική δημιουργία. Θα πρέπει επομένως, να αναζητηθούν τα αίτια της υστέρησης αυτής.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι σημαντικότερες αδυναμίες που σχετίζονται με την πραγματοποίηση κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα, όπως προκύπτουν από το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο¹⁶. Οι άξονες στους οποίους εντοπίζονται οι κυριότερες αδυναμίες αφορούν σε:

1. Γραφειοκρατικά εμπόδια που σχετίζονται με την πρόσβαση σε ειδικού ενδιαφέροντος περιοχές (π.χ. προηγούμενη έγκριση από κρατικές υπηρεσίες, καθυστέρηση στην έγκριση ταινίας μέχρι να διαβαστεί το σενάριο κ.α.)
2. Φορολογικά / οικονομικά κίνητρα.

Αναφορικά με την αδειοδότηση για την πραγματοποίηση γυρισμάτων στην ελληνική επικράτεια, καταγράφεται πολυπλοκότητα διαδικασιών, κυρίως λόγω της εμπλοκής και αλληλεπίδρασης αρμόδιων φορέων. Έτσι, σε αρκετές περιπτώσεις η διαδικασία έκδοσης αδειών για γυρίσματα σε εξωτερικούς χώρους (π.χ. λιμάνια, αεροδρόμια, αρχαιολογικούς χώρους) αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα, καθώς ο ενδιαφερόμενος κινηματογραφιστής

¹⁶ Αναφορά στα σχετικά νομοθετήματα γίνεται στο παράρτημα του κεφαλαίου (Πίνακας 4.3).

καλείται να λάβει άδεια από περισσότερες από μια αρχές (π.χ. Δήμος, Περιφέρεια, Εφορείες Αρχαιοτήτων, Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο κ.α). Επίσης, υπάρχουν χρονοβόρες ενέργειες, οι οποίες αποθαρρύνουν την παραγωγή ταινιών και ειδικά τις ξένες εταιρίες παραγωγής. Για παράδειγμα, για την έκδοση εγγράφου Πιστοποιητικού Φορολογικής Κατοικίας στην Ελλάδα μπορεί να απαιτηθούν αρκετές ημέρες, όταν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες η έκδοση του πιστοποιητικού γίνεται ηλεκτρονικά, με αποτέλεσμα ο απαιτούμενος χρόνος να μην ξεπερνά τις 2 ημέρες στις περισσότερες περιπτώσεις.

Αν και έχει γίνει προσπάθεια να εξαλειφθούν σχετικές αγκυλώσεις, οι αδυναμίες εξακολουθούν να υφίστανται, κυρίως λόγω της διαφοροποίησης σχετικά με θέματα αδειοδότησης. Επιπλέον, παρατηρούνται ασάφειες στη νομοθεσία οι οποίες αφήνουν περιθώριο υποκειμενικών ερμηνειών. Για παράδειγμα, στο άρθρο 36 του Ν. 3915/2010 η παράγραφος 1 ορίζει ότι: *«Δεν απαιτείται η λήψη άδειας για την πραγματοποίηση κινηματογραφικών ή άλλων γυρισμάτων σε εξωτερικούς χώρους, με την επιφύλαξη ειδικών αδειών που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία και οι οποίες χορηγούνται από τις κατά περίπτωση αρχαιολογικές, δημοτικές ή άλλες αρμόδιες αρχές».*

Στην περίπτωση αυτή, η φράση «με την επιφύλαξη ειδικών αδειών» ενδέχεται να ερμηνευτεί από μια υπηρεσία ως νομική βάση για να ζητήσει από μια εταιρία παραγωγής να αιτηθεί άδειας για κινηματογραφικά γυρίσματα. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει την ανάγκη απλών και διαφανών διαδικασιών που θα διασφαλίζουν την προστασία της δημόσιας περιουσίας (ενδεχομένως και από αθέμιτες ή προσβλητικές χρήσεις), αλλά ταυτόχρονα δεν θα δημιουργούν αβεβαιότητα ως προς τη δυνατότητα πραγματοποίησης γυρισμάτων στη χώρα, ανατρέποντας τον προγραμματισμό των εταιριών παραγωγής.

Παρατηρείται επίσης, το φαινόμενο τα αιτήματα των ενδιαφερόμενων κινηματογραφιστών να πρέπει να διεκπεραιωθούν από υπαλλήλους οι οποίοι δεν είναι συνήθως ενημερωμένοι για τις απαιτήσεις ενός οπτικοακουστικού έργου, θέτοντας, εν αγνοία τους, εμπόδια στην γρήγορη ολοκλήρωση των διαδικασιών. Η έλλειψη επομένως ενός ενιαίου φορέα, όπου μια ενδιαφερόμενη εταιρία παραγωγής θα μπορούσε να απευθυνθεί, δημιουργεί εμπόδια στη διεκπεραίωση των απαραίτητων διαδικασιών.

Εκτός όμως από τα γραφειοκρατικού τύπου εμπόδια, η πραγματοποίηση κινηματογραφικών ταινιών και ειδικά η προσέλκυση ξένων παραγωγών συνδέονται και με τη θέσπιση αντισταθμιστικών οφελών με τη μορφή οικονομικών κινήτρων. Η βιομηχανία κινηματογράφου αποτελεί δραστηριότητα με σχετικά υψηλό κόστος παραγωγής, ενώ η

εξεύρεση κεφαλαίων είναι σε αρκετές περιπτώσεις δύσκολη¹⁷. Για το λόγο αυτό η ύπαρξη χρηματοδοτικών διευκολύνσεων αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα από τις διεθνείς εταιρίες παραγωγής κινηματογραφικών (και τηλεοπτικών) παραγωγών.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται κυρίως τα φορολογικά κίνητρα (π.χ. έκπτωση στο κεφάλαιο που φορολογείται μέσω μειωμένου συντελεστή), όπως επίσης και επιδότηση μέρους του κόστους παραγωγής.

Πλαίσιο 4.1: Πρόγραμμα κινήτρων για προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών στην Ελλάδα με μειωψηφική συμμετοχή Έλληνα συμπαραγωγού

Προβλέπεται στο νόμο Ν. 3842/2010 η χρηματοδότηση έργων από ΕΚΚ σε δύο διακριτές κατηγορίες κινηματογραφικών έργων μεγάλου μήκους μυθοπλασίας, ελάχιστης διάρκειας 70':

A. Έργα διεθνούς συμπαραγωγής, προερχόμενα i) από χώρες-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που έχουν κυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τις Κινηματογραφικές Συμπαραγωγές, ii) από τον Καναδά με τον οποίο η Ελλάδα έχει υπογράψει διακρατική σύμβαση, iii) από άλλες χώρες που ενδεχομένως θα συνάψουν διακρατική σύμβαση με την Ελλάδα, κατ' εφαρμογή αυτών των συμβάσεων. Το μέγιστο ύψος του ποσού χρηματοδότησης έργου από το ΕΚΚ περιορίζεται σε 50 χιλ. ευρώ, η δε καταβολή του γίνεται μετά τον απολογιστικό έλεγχο δαπανών που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, βάσει νόμιμων παραστατικών επ' ονόματι του Έλληνα συμπαραγωγού για το συγκεκριμένο έργο.

B. Για έργα διεθνούς συμπαραγωγής προερχόμενα από τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου, το μέγιστο ύψος του ποσού χρηματοδότησης έργου από το ΕΚΚ ορίζεται σε 80 χιλ. ευρώ, η δε καταβολή του γίνεται μετά τον απολογιστικό έλεγχο δαπανών που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα. Το ποσό χρηματοδότησης από το ΕΚΚ δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20% αυτών των δαπανών.

Πηγή: Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου

Ενδεικτικό της σημασίας που αποδίδεται σε αυτού του τύπου διευκολύνσεων αποτελούν οι περιπτώσεις της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, για τις οποίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εγκρίνει σχέδια για αύξηση των φορολογικών κινήτρων για ξένες κινηματογραφικές παραγωγές¹⁸. Για παράδειγμα, το Γαλλικό Κοινοβούλιο θέσπισε το 2013

¹⁷ Ο μέσος προϋπολογισμός μιας παραγωγής διαφέρει πάρα πολύ μεταξύ των κρατών μελών. Στο ΗΒ ανέρχεται στα 10,9 εκατ. ευρώ, στην Γερμανία και στην Γαλλία στα 5 εκατ. ευρώ περίπου και στην Σουηδία στα 2,6 εκατ. ευρώ. Αντίθετα, στην Ουγγαρία και στην Εσθονία παράγονται ταινίες με μέσο προϋπολογισμό 300 χιλ. ευρώ. Σύμφωνα με τον οργανισμό «Motion Picture Association of America», ο μέσος προϋπολογισμός των ταινιών που παράγονται στις ΗΠΑ ανέρχεται σε 15 εκατ. δολάρια, (Ευρωπαϊκή Επιτροπή COM(2014), 272).

¹⁸ Στην ενότητα 3.4 γίνεται αναφορά σε μορφές κινήτρων που παρέχονται από άλλες χώρες, κυρίως της Ευρώπης, για την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών.

νόμο με τον οποίο επιτρέπει στους παραγωγούς να διεκδικήσουν φορολογικές εκπτώσεις (tax rebates) μέχρι του ύψους των 10 εκατ. ευρώ (αντί για 4 εκατ. ευρώ που ίσχυε με το προηγούμενο καθεστώς). Τα κίνητρα αυτά εντάσσονται σε ένα πρόγραμμα (Tax Rebate for International Production) το οποίο προσφέρει φορολογικά κίνητρα, υπό την προϋπόθεση ότι οι ταινίες που θα επιδοτηθούν, θα αναδεικνύουν την πολιτιστική κληρονομιά και την Γαλλική κουλτούρα¹⁹. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου (ΕΚΚ) προσφέρει σχετικά περιορισμένη χρηματοδότηση, με στόχο την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών (Πλαίσιο 4.1).

Η παροχή οικονομικών κινήτρων βασίζεται στην επιχειρηματολογία ότι το κόστος που προκύπτει αντισταθμίζεται (στο πολλαπλάσιο), από τα οφέλη στην οικονομία, καθώς σημαντικό τμήμα του προϋπολογισμού μιας ταινίας δαπανάται στην περιοχή που θα πραγματοποιηθούν τα γυρίσματα και αφετέρου από την προβολή που λαμβάνει η τοποθεσία. Επιπλέον ενισχύονται οι εγχώριες οπτικοακουστικές υποδομές, επιτρέποντας επενδύσεις σε τεχνολογικό εξοπλισμό που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή εγχώριων κινηματογραφικών ταινιών.

Εκτός όμως από θέματα που σχετίζονται με το νομικό πλαίσιο, τις υπηρεσίες που προσφέρει η πολιτεία και τα οικονομικά κίνητρα, υπάρχουν και επιμέρους παράγοντες που επηρεάζουν την προσέλκυση ξένων παραγωγών. Για παράδειγμα, στην προσπάθεια αναζήτησης τοποθεσιών για την πραγματοποίηση γυρισμάτων, οι εταιρίες παραγωγής δίνουν έμφαση σε διευκολύνσεις, όπως για παράδειγμα η οργανωμένη φιλοξενία κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων.

Δεν θα πρέπει να παραβλέπεται τέλος, ότι η ύπαρξη υποδομών για την πραγματοποίηση γυρισμάτων (π.χ. κινηματογραφικά στούντιο, εξοπλισμός, τεχνολογικά μέσα), αλλά και τεχνογνωσίας συμβάλλουν καθοριστικά στην προσέλκυση παραγωγών από το εξωτερικό. Για παράδειγμα, βαλκανικές χώρες που διαθέτουν υποδομές ψηφιακής επεξεργασίας της εικόνας και δημιουργίας ειδικών εφέ μέσω της νέας τεχνολογίας έχουν αποκτήσει σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, κυρίως λόγω του χαμηλότερου κόστους παραγωγής που οι τεχνολογίες αυτές συνεπάγονται. Αντίθετα, η Ελλάδα υστερεί στον τομέα των νέων τεχνολογιών στην κινηματογραφική παραγωγή παρά το γεγονός ότι

¹⁹ <http://frenchculture.org/film-tv-and-new-media/news/france-receives-eu-approval-increase-tax-incentives-foreign-films>

διαθέτει έλληνες δημιουργούς με εξειδίκευση στην επεξεργασία ειδικών εφέ (παράδειγμα σε βιντεοπαιχνίδια).

4.3 Γραφεία Εξυπηρέτησης Κινηματογραφικών Παραγωγών

Στο πλαίσιο ενίσχυσης των κινηματογραφικών δραστηριοτήτων και των θετικών τους επιδράσεων σημαντικό ρόλο προσφέρουν τα Γραφεία Εξυπηρέτησης Κινηματογραφικών Παραγωγών (Film Commissions). Τα γραφεία αυτά είναι μη-κερδοσκοπικοί οργανισμοί που στοχεύουν στην προσέλκυση οπτικοακουστικών παραγωγών (ταινίες, τηλεοπτικές σειρές, ντοκιμαντέρ, διαφημίσεις, κ.α.) σε μια χώρα ή περιοχή.

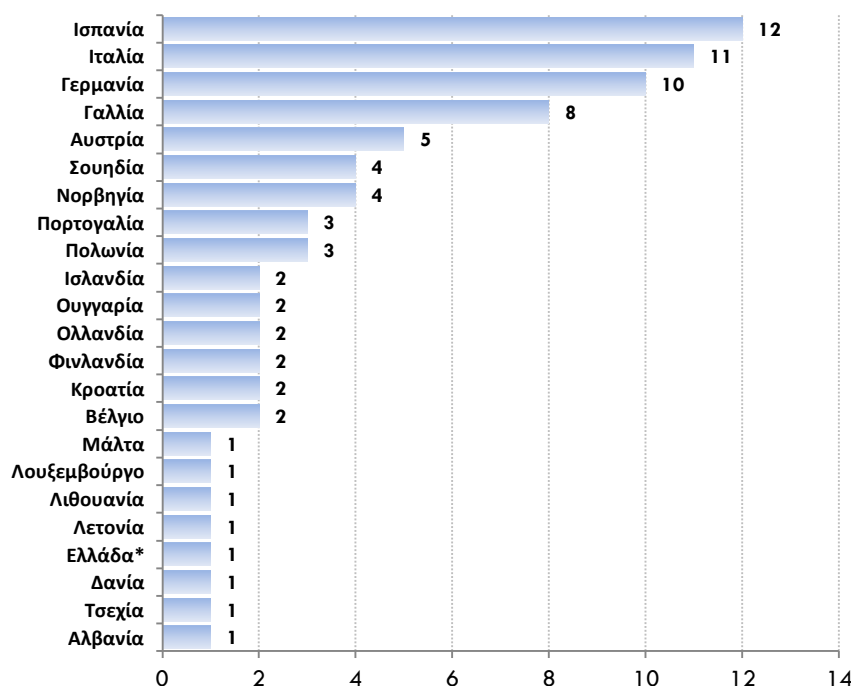
Συνήθως υπάγονται στην εποπτεία ενός δημόσιου φορέα προσφέροντας μεγάλο εύρος υπηρεσιών οι οποίες μάλιστα είναι χωρίς χρέωση. Σκοπό έχουν να συμβάλλουν στην ανάδειξη και προβολή μιας περιοχής, στοχεύοντας σε ευρύτερα οικονομικά οφέλη, όπως για παράδειγμα η ενίσχυση τοπικών επιχειρήσεων και η διασφάλιση επαγγελματικής επάρκειας σε εργασίες που σχετίζονται με την οπτικοακουστική βιομηχανία.

Στην ουσία ένα «Γραφείο Εξυπηρέτησης Κινηματογραφικών Παραγωγών» έχει προτεραιότητα τη διαχείριση αρκετών διαδικασιών (και των πιθανών δυσλειτουργιών που προκύπτουν από αυτές), οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις ξεπερνούν τις αρμοδιότητες ενός μόνο φορέα (π.χ. περιφέρεια, νομό, δήμο κ.α.). Το γεγονός αυτό υποδηλώνει εξάλλου, η έννοια της «εξυπηρέτησης» στους οργανισμούς αυτούς, την ύπαρξη δηλαδή μιας ομάδας εργασίας, που αναλαμβάνει να συντονίσει διαφορετικά θέματα που άπτονται του θεσμικού πλαισίου, αλλά και να αξιοποιήσει τους διαθέσιμους πόρους.

Στο εξωτερικό τα γραφεία αυτά διαθέτουν εμπειρία σε θέματα σχετικά με τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης σε θέματα σχετικά με την ανάπτυξη του οπτικοακουστικού τομέα. Είναι περισσότερο διαδεδομένα στην Ευρώπη, αλλά και σε χώρες της Βόρειας Αμερικής (π.χ. ΗΠΑ, Καναδάς) με διαφορετικές ωστόσο, αρμοδιότητες²⁰. Στην Ευρώπη, τα γραφεία εξυπηρέτησης κινηματογραφικών παραγωγών που αποτελούν ταυτόχρονα μέλη του ευρωπαϊκού δικτύου EUFCN (European Film Commission Network) ανέρχονται σε 86 το 2014, εκ των οποίων η πλειοψηφία εντοπίζονται στην Ισπανία, την Ιταλία και την Γερμανία (Διάγραμμα 4.1).

²⁰ <http://med-eu.org/documents/MED4/Dossier2/CUCCO-RICHERI.pdf>, σελ 3

Διάγραμμα 4.1: Γραφεία εξυπηρέτησης κινηματογραφικών παραγωγών σε χώρες της Ευρώπης

(*) Παρά τη σύσταση του ο οργανισμός δεν είναι σε λειτουργία

Πηγή: European Film Commissions Network (EUFCN)

Η σημασία που αποδίδεται στους συγκεκριμένους οργανισμούς αποτυπώνεται στην περίπτωση της Βρετανίας, όπου το Ινστιτούτο Κινηματογράφου χρηματοδοτεί με 400 χιλ. στερλίνες (με τη μορφή χορηγίας) κάθε χρόνο το Βρετανικό γραφείο εξυπηρέτησης Κινηματογραφικών Παραγωγών (British Film Commission), προκειμένου να συμβάλλει στις προσπάθειες για προσέλκυση κινηματογραφικών ταινιών από το εξωτερικό²¹.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον επίσημο ηλεκτρονικό ιστότοπο το αντίστοιχο γραφείο (Hellenic Film Commission Office) ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2007, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του ΕΚΚ. Ωστόσο δεν είναι σαφής ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο γραφείο βρίσκεται σε λειτουργία. Επίσης σύμφωνα με τα άρθρα 18 και 30 του νόμου Ν.3905/2010 προβλέπεται η ίδρυση Διεύθυνσης προώθησης (Hellas Film) όπως και Διεύθυνση Διεθνών οπτικοακουστικών παραγωγών (Thessaloniki Film Commission). Παρά το γεγονός ότι έχουν περάσει τέσσερα χρόνια από την ψήφιση του συγκεκριμένου νομοσχεδίου τα παραπάνω γραφεία δεν φαίνεται να είναι σε λειτουργία.

²¹ <http://www.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-press-release-international-strategy-launch-2013-10-15.pdf>

4.4 Κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Μεσογείου

Όταν το 2001 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισηγήθηκε την οδηγία για τον κινηματογράφο και τα οπτικοακουστικά μέσα²², ο αριθμός των κρατών μελών που χρησιμοποιούσαν οικονομικά κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών ήταν σχετικά περιορισμένος. Από τότε ωστόσο, η τάση αυτή έχει μεταστραφεί, με αποτέλεσμα πολλά κράτη μέλη να έχουν υιοθετήσει την παροχή κινήτρων – κυρίως φορολογικά – για το σκοπό αυτό.

Μάλιστα, το φαινόμενο έχει εξελιχθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε στη νέα διαβούλευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²³ να υπογραμμίζονται επιφυλάξεις, λόγω του ενδεχομένου να οδηγηθούν τα κράτη μέλη σε ένα αδιάκοπο αγώνα επιδοτήσεων. Από την πλευρά των χωρών της ΕΕ τονίζεται ότι η προσέλκυση ξένων παραγωγών είναι σημαντική προκειμένου να διατηρηθεί υψηλό επίπεδο ποιότητας στις υποδομές του οπτικοακουστικού τομέα και να συμβάλλει στην αναβάθμιση των υποδομών (π.χ. στούντιο) με σύγχρονα μέσα.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα κίνητρα για την προσέλκυση κινηματογραφικών ταινιών σε χώρες της Ευρώπης και της Μεσογείου. Στη **Γαλλία**, έχει καθιερωθεί από το 2009 επιστροφή φόρου 20% για ξένες κινηματογραφικές και τηλεοπτικές παραγωγές. Η επιστροφή φόρου για τις διεθνείς κινηματογραφικές παραγωγές είναι γνωστή ως TRIP (Tax Rebate for International Production) και μπορεί να φτάσει έως τα 10 εκατ. ευρώ για κινηματογραφικές ταινίες και τηλεοπτικές σειρές.

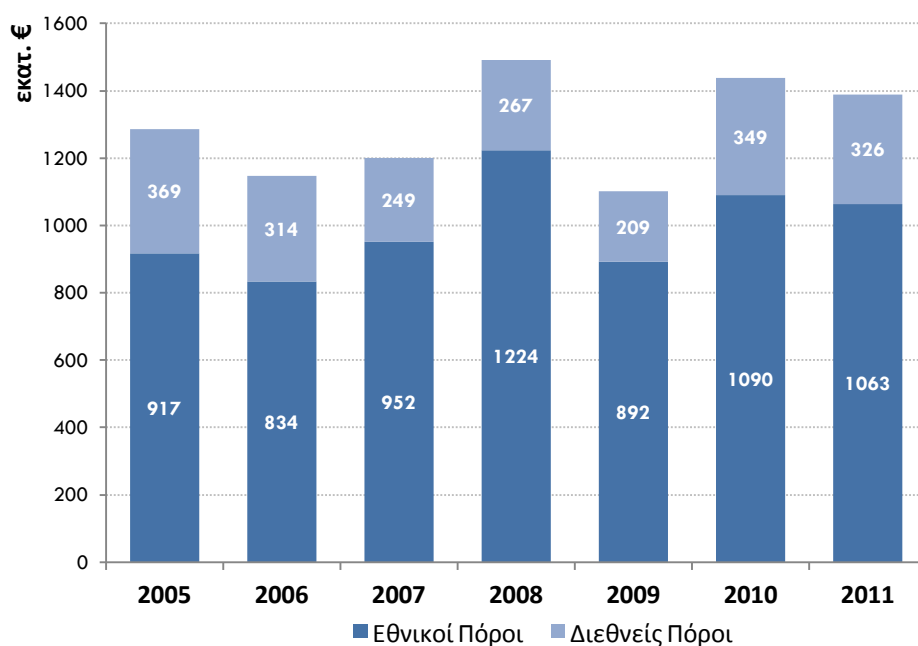
Η Εθνική Επιτροπή Κινηματογράφου, είναι δημόσιος οργανισμός με κύριο σκοπό να καταστεί η Γαλλία προορισμός παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών. Συντονίζει ένα δίκτυο 40 περιφερειακών και τοπικών κινηματογραφικών επιτροπών που παρέχουν δωρεάν βοήθεια σε παραγωγούς ταινιών για θέματα που σχετίζονται με την εύρεση τοποθεσίας, την εξεύρεση προσωπικού και την απόκτηση αδειών κινηματογράφησης. Στη Γαλλία έλαβαν υποστήριξη και πραγματοποιήθηκαν 58 ξένες κινηματογραφικές παραγωγές το 2010 και 65 παραγωγές το 2011, ενώ την περίοδο 2005-2010 οι επενδύσεις από ξένους παραγωγούς κυμάνθηκαν από 209 έως 369 εκατ. ευρώ (Διάγραμμα 4.2).

²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2001), 534

²³ Communication from the Commission on State aid for films and other audiovisual works (2013)

Διάγραμμα 4.2: Επενδύσεις στην παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών στην Γαλλία

Πηγή: European Audiovisual Observatory

Η **Ιταλία**, έχει υιοθετήσει από το 2007 φορολογικά κίνητρα για την προσέλκυση ξένων ταινιών, προσφέροντας ως επιστροφή το 1/4 του κόστους παραγωγής μίας ξένης ταινίας. Επίσης, σε κάποιες περιοχές επιστρέφεται ποσοστό επιλέξιμων δαπανών (έως και 100.000 ευρώ), ενώ σε άλλες γίνεται επιχορήγηση της παραγωγής²⁴. Σε περίπτωση συμπαραγωγής μια ιταλική εταιρία μπορεί να λάβει έως και 15% του συνολικού κόστους παραγωγής έως το ποσό των 3,5 εκατ. ευρώ.

Στην **Ισπανία** παρέχονται φορολογικές ελαφρύνσεις για την παραγωγή ξένων και εγχώριων ταινιών. Οι ισπανικές παραγωγές ταινιών έχουν επιστροφή φόρου 20% για ποσό επενδύσεων μέχρι 1 εκατ. ευρώ και 18% επιστροφή για επενδύσεις από 1 έως 3 εκατ. ευρώ. Στο πλαίσιο προώθησης της τουριστικής προβολής και αύξησης της απασχόλησης, οι περιφέρειες της χώρας υιοθετούν ενέργειες με στόχο να προσελκύσουν γυρίσματα ταινιών στην περιοχή τους. Επίσης, τα τοπικά περιφερειακά γραφεία (film commissions) από 6 το 2002 ξεπερνούν πλέον τα 20 σε όλη την επικράτεια. Αρκετοί δήμοι, επίσης επιχορηγούν τη χρηματοδότηση ταινιών με σκοπό την προβολή της πόλης τους, όπως για παράδειγμα ο δήμος Βαρκελώνης που επιχορήγησε με το ποσό του 1 εκατ. ευρώ την ταινία "Vicky,

²⁴ Για παράδειγμα στην Arulia επιστρέφονται εξ' ολοκλήρου ή εν μέρει τα έξοδα παραγωγής που πραγματοποιήθηκαν στο έδαφος της για δαπάνες διαμονής, διατροφής κ.α., ενώ στο Τορίνο ενισχύονται έως 6 παραγωγές το χρόνο.

Christina, Barcelona". Επίσης, η Βαλένθια απαλλάσσει τον παραγωγό από τοπικά έξοδα (από 16-20%), εφόσον το 1/3 των γυρισμάτων πραγματοποιηθούν στο έδαφός της.

Στην **Μάλτα**, η Επιτροπή Κινηματογράφου προσφέρει σημαντικά οικονομικά κίνητρα σε ξένες κινηματογραφικές παραγωγές με τη μορφή εκπτώσεων και επιστροφών στις εταιρείες παραγωγής. Πρόσφατα, ανακοινώθηκε αύξηση της επιστροφής φόρου δίνοντας τη δυνατότητα στους παραγωγούς ταινιών να επωφεληθούν από επιστροφή 25% και επιπλέον 2%, εφόσον περιλαμβάνονται στην ταινία πολιτιστικά στοιχεία της Μάλτας. Σημαντικό κίνητρο αποτελεί και η γρήγορη διαδικασία χορήγησης αδειών η οποία δεν ξεπερνά τις τρεις εβδομάδες.

Οι κεντρικές και ανατολικές χώρες της Ευρώπης επίσης, παρέχουν σημαντικά κίνητρα χρηματοδότησης ξένων κινηματογραφικών ταινιών. Οι ταινίες που παράγονται στην **Ουγγαρία** έχουν επιστροφή 20% με βάση τις δαπάνες τους (κίνητρο που έχει αυξήσει σημαντικά την αξία του κινηματογραφικού κλάδου στη χώρα). Προϋπόθεση για την έγκριση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών αποτελεί η συνεργασία με κάποιον τοπικό φορέα. Ως επιπλέον κίνητρο, δίνεται η δυνατότητα στους παραγωγούς να αξιοποιήσουν το 20% του προϋπολογισμού τους εκτός της χώρας.

Η **Τσεχική Δημοκρατία** αποτελεί δημοφιλή προορισμό για διεθνείς παραγωγές. Την προηγούμενη δεκαετία οι ξένες παραγωγές που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα ξεπέρασαν τις 30, ενώ αρκετές από αυτές είναι αμερικανικές²⁵. Το πρόγραμμα στήριξης της Τσεχικής Βιομηχανίας Κινηματογράφου (Czech Film Industry Support Programme) προσφέρει επιστροφή 20% στις δαπάνες τοπικού χαρακτήρα και 10% για διεθνείς δαπάνες σε ένα ευρύ φάσμα κινηματογραφικών παραγωγών.

Στη **Ρουμανία**, αν και δεν υπάρχουν συγκεκριμένα φορολογικά κίνητρα για ξένες παραγωγές, το χαμηλό εργατικό κόστος σε συνδυασμό με τις ποιοτικές υποδομές καθιστούν τη χώρα δημοφιλή προορισμό για διεθνείς παραγωγούς ειδικά μετά την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αρμόδιος φορέας για τη προώθηση των ταινιών είναι το «Romanian Film Promotion» που παρέχει ένα σημαντικό εύρος πληροφοριών σχετικά με τις τοποθεσίες, τις διαθέσιμες υπηρεσίες παραγωγής κ.α.

Η **Λιθουανία** αποτελεί επίσης ελκυστικό προορισμό για διεθνείς παραγωγές, κυρίως λόγω του χαμηλού κόστους για προσωπικό και εξοπλισμό. Από το 2014 υπάρχει κίνητρο

²⁵ http://www.myczechrepublic.com/czech_culture/filming_locations.html

έκπτωσης 20% για διεθνείς και εγχώριες παραγωγές ταινιών με την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον το 80% του συνόλου των δαπανών παραγωγής να πραγματοποιείται στη χώρα και υπάρχει ένα μέγιστο ποσό της χρηματοδότησης που δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20% του κόστους παραγωγής.

Αντίστοιχα και στις βαλκανικές χώρες παρουσιάζονται σημαντικά πλεονεκτήματα για την προσέλκυση ξένων παραγωγών. Η **Σερβία** διαθέτει μακρά παράδοση σε τηλεοπτικές και κινηματογραφικές ταινίες, ενώ αποτελεί δημοφιλή προορισμό για παραγωγές. Η εξοικονόμηση κόστους βοηθά στην κατεύθυνση αυτή, καθώς έχει θεσπιστεί επιστροφή 20% των τοπικών εξόδων για ξένες παραγωγές. Σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος της Επιτροπής Κινηματογράφου της Σερβίας, καθώς συμβάλλει στην εύρεση τοποθεσιών για γυρίσματα ταινιών, την παροχή πληροφοριών σχετικά με την αδειοδότηση και το προσωπικό, καθώς και σε επαφές με επιχειρηματίες της περιοχής.

Η **Βουλγαρία** από την άλλη, αν και δεν προσφέρει συγκεκριμένες φορολογικές ελαφρύνσεις στους διεθνείς κινηματογραφιστές έχει κάνει σημαντικές συμφωνίες συμπαραγωγής με χώρες όπως ο Καναδάς, το Ισραήλ και η Γαλλία, οι οποίες ταυτόχρονα μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για κινηματογραφικές παραγωγές μικρότερου προϋπολογισμού. Ωστόσο, το ισχυρότερο πλεονέκτημα της χώρας αποτελεί το χαμηλό κόστος για την παραγωγή μιας ταινίας (χαμηλοί μισθοί, καλές και προσιτές υπηρεσίες).

Στην **Κροατία** αντίστοιχα, δίνεται η δυνατότητα επιστροφής του 20% των εξόδων στην παραγωγή εφόσον οι δαπάνες που γίνουν στη χώρα ξεπερνούν το 1 εκατ. ευρώ. Τα είδη που καλύπτονται από τα κίνητρα περιλαμβάνουν ταινίες, ντοκιμαντέρ, κινούμενα σχέδια και τηλεοπτικές σειρές. Επιπρόσθετα σημαντικά οφέλη για τη χώρα αναμένονται από την πραγματοποίηση των γυρισμάτων της δημοφιλούς σειράς Game of Thrones (συγκεκριμένα στο Ντουμπροβνικ).

Στη **Γερμανία**, οι κινηματογραφικές ταινίες επιχορηγούνται από ομοσπονδιακές ή κρατικές επιδοτήσεις. Το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Ταμείο Κινηματογράφου (German Federal Film Fund -DFFF) δαπανά 70 εκατ. ευρώ ετησίως για την ενίσχυση παραγωγών στη βιομηχανία του κινηματογράφου. Οι διεθνείς συμπαραγωγές έχουν επιστροφή φόρου έως και 20% όταν το 80% των γυρισμάτων τους γίνεται στη χώρα. Επιπλέον, μια σειρά από περιφερειακά ταμεία κινηματογράφου παρέχουν αποτελεσματική στήριξη σε παραγωγές ανεξαρτήτως προϋπολογισμού. Σχεδόν όλα τα γερμανικά κρατίδια χορηγούν χρηματικά κεφάλαια για την κινηματογραφική παραγωγή. Οι συνολικές επιδοτήσεις από εθνικούς φορείς και από τα

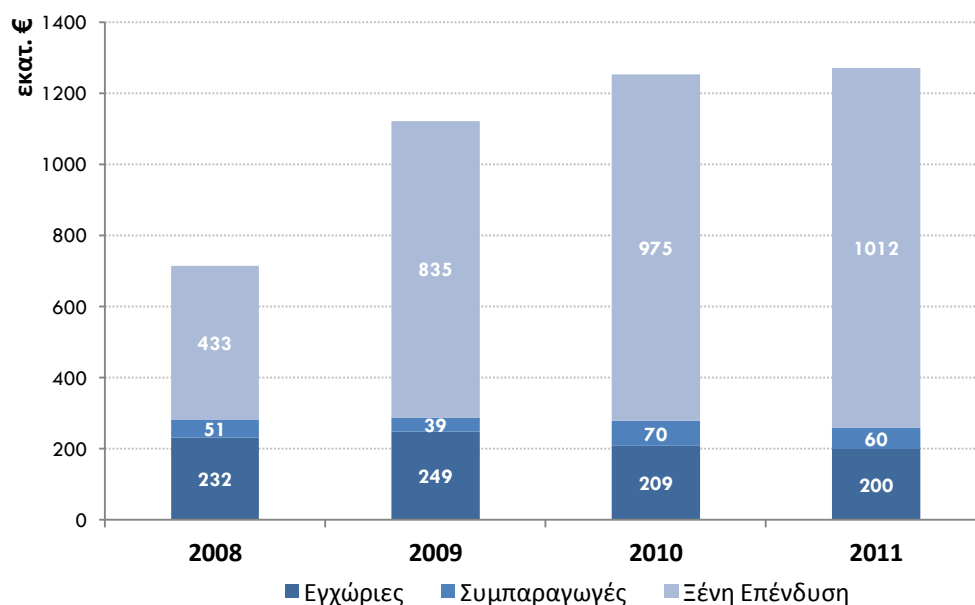
ομοσπονδιακά κρατίδια ανήλθαν σε 350,3 εκατ. ευρώ το 2013 με την πλειοψηφία αυτών να έχει χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση της παραγωγής ταινιών. Εκτός από τις κρατικές και περιφερειακές ενισχύσεις κινηματογραφικών ταινιών, σημαντική πηγή χρηματοδότησης αποτελούν και τα τηλεοπτικά κανάλια.

Στο **Βέλγιο** το Belgian Tax Shelter αποτελεί ένα κίνητρο που έχει εγκριθεί από το κράτος για την ενθάρρυνση της παραγωγής οπτικοακουστικών έργων. Υπάρχουν επίσης περιφερειακά ταμεία-όπως το Flanders Audiovisual Fund και το Wallimage Investment Fund που χρηματοδοτούν κινηματογραφικές παραγωγές σε διεθνές και τοπικό επίπεδο.

Η κυβέρνηση της **Ιρλανδίας** εξετάζει από το 2015 φορολογικές ελαφρύνσεις ύψους 32% για την παραγωγή διεθνών ταινιών. Σήμερα ισχύει όφελος έως και 28% για τις δαπάνες που πραγματοποιούν διεθνείς παραγωγές μέχρι και 250 χιλ. ευρώ.

Η **Μεγάλη Βρετανία** αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς της Ευρώπης για την παραγωγή ταινιών και προσφέρει πάνω από 25 εκατ. ευρώ ετησίως σε ξένες παραγωγές μέσω του συστήματος απαλλαγής φόρων (tax credit). Οι εταιρίες παραγωγής στην Αγγλία απολαμβάνουν φορολογικές ελαφρύνσεις και επιστροφή χρημάτων έως και 25% για ταινίες που η παραγωγή τους έγινε στην χώρα.

Διάγραμμα 4.3: Πηγές χρηματοδότησης κινηματογραφικών ταινιών στο Ηνωμένο Βασίλειο, 2008-2011

Πηγή: European Audiovisual Observatory

Πίνακας 4.2: Κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών σε άλλες χώρες

Χώρα	Ποσοστό Επιστροφής Φόρου (tax rebate)	Επιπλέον κίνητρα
Γαλλία	TRIP (Tax Rebate for International Production) 20%	Δίκτυο 40 περιφερειακών / τοπικών κινηματογραφικών επιτροπών που παρέχουν χρηματοδότηση, εύρεση τοποθεσίας, εξεύρεση προσωπικού και απόκτηση αδειών κινηματογράφησης.
Ιταλία	Επιστροφή το 25% του κόστους παραγωγής μίας ξένης ταινίας	
Ισπανία	Οι ισπανικές παραγωγές ταινιών έχουν επιστροφή φόρου 20 % για πόσο επενδύσεων μέχρι 1 εκατ. ευρώ και 18 % επιστροφή για επενδύσεις από 1 έως 3 εκατ. ευρώ.	22 τοπικά περιφερειακά γραφεία εξυπηρέτησης ξένων ταινιών (film commissions)
Μάλτα	Επιστροφή 25% με ένα επιπλέον 2%, εφόσον περιλαμβάνονται στην ταινία πολιτιστικά στοιχεία της Μάλτας	Σύντομες διαδικασίες χορήγησης αδειών Μειονεκτήματα – έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού – διοικητικές δομές
Ουγγαρία	20% με βάση τις δαπάνες τους	Προϋπόθεση η συνεργασία με κάποιον τοπικό φορέα. Επιπλέον κίνητρο 20% του προϋπολογισμού εκτός Ουγγαρίας.
Τσεχία	20% στις δαπάνες τοπικού χαρακτήρα και 10% για διεθνείς δαπάνες	
Ρουμανία	Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα φορολογικά κίνητρα για ξένες παραγωγές	«Romanian Film Promotion» παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις τοποθεσίες, τις διαθέσιμες υπηρεσίες παραγωγής κ.α
Λιθουανία	Κίνητρο έκπτωσης 20% για διεθνείς και εγχώριες παραγωγές ταινιών με την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον το 80% του συνόλου των δαπανών παραγωγής πρέπει να γίνει στη Λιθουανία	Το μέγιστο ποσό της χρηματοδότησης δεν μπορεί να υπερβαίνει το 20% του κόστους παραγωγής.
Σερβία	Επιστροφή του 20% των τοπικών εξόδων για ξένες παραγωγές	Επιτροπή Κινηματογράφου Σερβίας, βοηθάει με την εύρεση τοποθεσιών για γυρίσματα ταινιών, την παροχή πληροφοριών σχετικά με την αδειοδότηση και το προσωπικό, καθώς και επαφές με επιχειρηματίες της περιοχής.
Βουλγαρία	Δεν προσφέρει συγκεκριμένες φορολογικές ελαφρύνσεις στους διεθνείς κινηματογραφιστές.	Πλεονέκτηματα: το χαμηλό κόστος για την παραγωγή μιας ταινίας (χαμηλοί μισθοί, καλές και προσιτές υπηρεσίες). Μία παραγωγή στη Βουλγαρία με κόστος 1/3 λιγότερο από ό, τι τα γυρίσματα στη Δυτική Ευρώπη ή την Αμερική.
Κροατία	Επιστροφή του 20% των εξόδων στην παραγωγή, εφόσον οι δαπάνες που γίνουν στη χώρα ξεπερνούν το 1 εκατ. Ευρώ	
Γερμανία	Οι διεθνείς συμπαραγωγές έχουν επιστροφή φόρου έως και 20% όταν	Το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Ταμείο

Χώρα	Ποσοστό Επιστροφής Φόρου (tax rebate)	Επιπλέον κίνητρα
	το 80% των γυρισμάτων τους γίνεται στη χώρα	Κινηματογράφου (German Federal Film Fund -DFFF) δαπανά 70 εκατ. ευρώ ετησίως.
Βέλγιο	Belgian Tax Shelter	Περιφερειακά ταμεία- Flanders Audiovisual Fund και Wallimage Investment Fund για χρηματοδότηση κινηματογραφικών παραγωγών σε διεθνές και τοπικό επίπεδο.
Ιρλανδία	Όφελος έως και 28% για τις δαπάνες που πραγματοποιούν διεθνείς παραγωγές	
Ηνωμένο Βασίλειο	250 εκατ. ευρώ ετησίως σε ξένες παραγωγές μέσω του συστήματος απαλλαγής φόρων (tax credit) επιστροφή χρημάτων έως και 25% για ταινίες που η παραγωγή τους έγινε στην χώρα,	Παγκόσμιας κλάσης κινηματογραφικά στούντιο, στούντιο ειδικών εφέ (VFX studios) και εξειδικευμένο προσωπικό
Τουρκία	Δεν διαθέτει σύστημα θεσμοθετημένων κινήτρων για την προσέλκυση ξένων ταινιών	Προβολή σε ξένες πόλεις από τοποθεσίες και στούντιο της Τουρκίας στα οποία θα μπορούσαν να γίνουν γυρίσματα. Χωρίς κόστος τα γυρίσματα σε κρατικά κτίρια ενώ παράλληλα η διαδικασία να πραγματοποιείται σε μικρό χρονικό διάστημα.
Μαρόκο	Δεν προσφέρει συγκεκριμένες φορολογικές ελαφρύνσεις στους διεθνείς κινηματογραφιστές	Χαμηλό κόστος εργασίας, εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, μεγάλα κινηματογραφικά πλατό και στούντιο.

Αν και τα φορολογικά κίνητρα καθιστούν την Βρετανία ελκυστικό τόπο για τα γυρίσματα ταινιών, σημαντικό πλεονέκτημα θεωρείται η ύπαρξη υποδομών, όπως παγκόσμιας κλάσης κινηματογραφικά στούντιο, στούντιο ειδικών εφέ (VFX studios) και εξειδικευμένο προσωπικό. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων, οι οποίες το 2011 ξεπέρασαν το 1 δισεκ. ευρώ (Διάγραμμα 4.3).

Η **Τουρκία** δεν διαθέτει φορολογικά κίνητρα για την προσέλκυση ξένων ταινιών. Η στρατηγική της επικεντρώνεται στη σύνδεση της τουρκικής κινηματογραφικής βιομηχανίας με την αμερικανική (18 αμερικανικές ταινίες γυρίστηκαν από το 2011). Την προσέλκυση ξένων παραγωγών έχουν αναλάβει τα τοπικά γραφεία εξυπηρέτησης παραγωγών (Film Commissions) σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού και Οικονομικών. Η χώρα προσφέρει επίσης, δωρεάν χρήση δημόσιων κτιρίων για την πραγματοποίηση γυρισμάτων.

Το **Μαρόκο** δραστηριοποιείται αρκετά στην προσέλκυση αμερικανικών κυρίως παραγωγών. Κυριότερα κίνητρα αποτελούν το χαμηλό κόστος εργασίας, το εξειδικευμένο τεχνικό προσωπικό και τα μεγάλα κινηματογραφικά πλατό και στούντιο που έχουν χρησιμοποιηθεί σε αρκετές ταινίες στο παρελθόν.

4.5 Σύνοψη

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την πραγματοποίηση κινηματογραφικών ταινιών και την προσέλκυση ξένων παραγωγών είναι αρκετοί και σε πολλές περιπτώσεις αλληλένδετοι (Διάγραμμα 4.4). Έτσι, εκτός από τα οικονομικά κίνητρα που συνήθως σχετίζονται με κάποια μορφή επιδότησης, εξίσου σημαντική για τις εταιρίες παραγωγής ταινιών αποτελεί η ύπαρξη υποδομών (στούντιο, κινηματογραφικά συνεργεία), αλλά και οι συμπληρωματικές υπηρεσίες (π.χ. υπηρεσίες φύλαξης, καθαριότητα των χώρων που πραγματοποιούνται γυρίσματα κ.α.).

Διάγραμμα 4.4: Παράγοντες που επηρεάζουν την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών παραγωγών

Επιπλέον, το φυσικό περιβάλλον συμβάλλει θετικά στην επιλογή μιας τοποθεσίας για την πραγματοποίηση γυρισμάτων. Εξίσου σημαντικές θεωρούνται οι παράμετροι που σχετίζονται με διευκολύνσεις για τις εταιρίες παραγωγής, όπως το κλίμα (για παράδειγμα περιοχές με ηλιοφάνεια και μικρό δείκτη βροχοπτώσεων ενδεχομένως να προτιμώνται για

οπτικοακουστικές παραγωγές), αλλά και η εγγύτητα μιας περιοχής (π.χ. απόσταση από άλλες περιοχές, πυκνότητα αεροπορικών συνδέσεων με άλλες χώρες).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, τα γραφειοκρατικά εμπόδια αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την προσέλκυση ξένων παραγωγών. Το φαινόμενο αυτό συναντάται κυρίως στην έκδοση των απαραίτητων αδειών για γυρίσματα σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, αλλά και άλλους εξωτερικούς χώρους. Με πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις έχει γίνει προσπάθεια προκειμένου να αμβλυνθούν αυτού του τύπου οι δυσλειτουργίες, ωστόσο σημαντικές αδυναμίες εξακολουθούν να υπάρχουν στην εφαρμογή των ρυθμίσεων στην πράξη.

Η δημιουργία επομένως ενός νέου απλού συστήματος που θα βοηθήσει στη γρήγορη αδειοδότηση και θα εξαλείψει πολύπλοκες διαδικασίες αποτελεί σημαντικό ζήτημα. Είναι ενδεικτικό ότι σε ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, αν και δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των μνημείων, παράλληλα προωθείται μέσα από την παροχή κινήτρων η πραγματοποίηση γυρισμάτων σε αντίστοιχους χώρους (για παράδειγμα η ταινία «Κώδικας Ντα Βίντσι» στο μουσείο του Λούβρου).

4.6 Παράρτημα

Πίνακας 4.3: Νομοθετικές ρυθμίσεις που συνδέονται με την προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών στην Ελλάδα

Νομοθεσία	Περιγραφή
<p>Νόμος 3905/2010 «Ενίσχυση και ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης και άλλες διατάξεις»</p>	<p>Άρθρο 36: Άδειες για την πραγματοποίηση γυρισμάτων</p> <p>1. Δεν απαιτείται η λήψη άδειας για την πραγματοποίηση κινηματογραφικών ή άλλων γυρισμάτων σε εξωτερικούς χώρους, με την επιφύλαξη ειδικών αδειών που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία και οι οποίες χορηγούνται από τις κατά περίπτωση αρχαιολογικές, δημοτικές ή άλλες αρμόδιες αρχές.</p> <p>2. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών και Πολιτισμού και Τουρισμού ορίζονται οι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί για το γύρισμα κινηματογραφικών ή/και οπτικοακουστικών έργων σε παραμεθόριες περιοχές, εφόσον εξαιρετικοί λόγοι προστασίας των διεθνών σχέσεων της χώρας επιβάλλουν ειδικές παρεκκλίσεις από τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου.</p> <p>3. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού και των κατά περίπτωση συναρμόδιων Υπουργών, μπορεί να παρέχεται η δυνατότητα στους παραγωγούς κινηματογραφικών ή/και οπτικοακουστικών έργων να χρησιμοποιούν σχηματισμούς των ενόπλων δυνάμεων ή των σωμάτων ασφαλείας.</p> <p>4. Στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου ο παραγωγός υποχρεούται να επιτρέψει την προβολή του έργου στις αντίστοιχες μονάδες των ενόπλων δυνάμεων ή των σωμάτων ασφαλείας.</p> <p>Άρθρο 17 Διεύθυνση Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών (Hellenic Film Commission)</p> <p>1. Η Διεύθυνση Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών:</p> <p>(α) Προβάλλει την Ελλάδα στο εξωτερικό ως τόπο κατάλληλο για την πραγματοποίηση πάσης φύσεως οπτικοακουστικών παραγωγών.</p> <p>(β) Ενισχύει διεθνείς οπτικοακουστικές παραγωγές πάσης φύσεως, τα γυρίσματα των οποίων πραγματοποιούνται στην Ελλάδα και μεσολαβεί για την παροχή ενημέρωσης, υπηρεσιών και διευκολύνσεων.</p> <p>(γ) Προωθεί τα προγράμματα επιδοτήσεων και χρηματοδοτήσεων της Διεύθυνσης σε αλλοδαπούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για την υλοποίηση διεθνών οπτικοακουστικών παραγωγών στην Ελλάδα.</p> <p>(δ) Συνεργάζεται με ημεδαπούς δημόσιους φορείς και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για την πραγματοποίηση των σκοπών της.</p> <p>2. Ο Διευθυντής Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών καταρτίζει τα προγράμματα επιδοτήσεων και χρηματοδοτήσεων που εποπτεύει και υλοποιεί η Διεύθυνσή του. Τα εν λόγω προγράμματα υποβάλλονται στον Γενικό Διευθυντή του Ε.Κ.Κ., ο οποίος, αφού τα εγκρίνει, τα προωθεί προς οριστική έγκριση στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ε.Κ.Κ..</p> <p>Άρθρο 18 Διεύθυνση Προώθησης (Hellas Film)</p> <p>1. Η Διεύθυνση Προώθησης:</p> <p>(α) Προωθεί ελληνικά κινηματογραφικά έργα σε διεθνή Φεστιβάλ και αγορές.</p> <p>(β) Συνεργάζεται με αλλοδαπούς δημόσιους ή/και ιδιωτικούς φορείς για τη διανομή ελληνικών κινηματογραφικών έργων.</p> <p>(γ) Ενισχύει τις δαπάνες διανομής και εκμετάλλευσης των κινηματογραφικών έργων που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 του παρόντος νόμου σύμφωνα με τα προγράμματα επιδοτήσεων και χρηματοδοτήσεων του Ε.Κ.Κ..</p> <p>(δ) Συνεργάζεται με κινηματογραφικές αίθουσες για την προβολή ελληνικών κινηματογραφικών έργων.</p> <p>2. Ο Διευθυντής Προώθησης καταρτίζει τα προγράμματα επιδοτήσεων και χρηματοδοτήσεων που εποπτεύει και υλοποιεί η Διεύθυνσή του. Τα εν λόγω προγράμματα υποβάλλονται προς έγκριση στον Γενικό Διευθυντή του Ε.Κ.Κ., ο οποίος, αφού τα εγκρίνει, τα προωθεί προς οριστική έγκριση στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ε.Κ.Κ..</p> <p>Άρθρο 30</p>

Νομοθεσία	Περιγραφή
	<p>Διεύθυνση Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών (Thessaloniki Film Commission)</p> <p>1. Η Διεύθυνση Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών:</p> <p>(α) Προβάλλει τη Θεσσαλονίκη και γενικότερα τη Βόρεια Ελλάδα στο εξωτερικό ως τόπο κατάλληλο για την πραγματοποίηση πάσης φύσεως οπτικοακουστικών παραγωγών.</p> <p>(β) Ενισχύει διεθνείς οπτικοακουστικές παραγωγές πάσης φύσεως, τα γυρίσματα των οποίων πραγματοποιούνται στη Θεσσαλονίκη και στη Βόρεια Ελλάδα και μεσολαβεί για την παροχή ενημέρωσης, υπηρεσιών και διευκολύνσεων.</p> <p>(γ) Πρωθυεί τα χρηματοδοτικά προγράμματα της Διεύθυνσης σε αλλοδαπούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς για την υλοποίηση διεθνών οπτικοακουστικών παραγωγών στη Θεσσαλονίκη και στη Βόρεια Ελλάδα.</p> <p>(δ) Συνεργάζεται με ημεδαπούς δημόσιους φορείς και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για την πραγματοποίηση των σκοπών της.</p> <p>2. Ο Διευθυντής Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών καταρτίζει τα προγράμματα χρηματοδοτικής ενίσχυσης που εποπτεύει και υλοποιεί η Διεύθυνσή του. Τα εν λόγω προγράμματα υποβάλλονται στον Γενικό Διευθυντή του ΦΕΣΤΙΒΑΛ ο οποίος, αφού τα εγκρίνει, τα προωθεί προς οριστική έγκριση στο Διοικητικό Συμβούλιο.</p> <p>3. Δικαιούχοι της ενίσχυσης των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της Διεύθυνσης είναι Έλληνες ή αλλοδαποί παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων σύμφωνα με τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις των σχετικών χρηματοδοτικών προγραμμάτων.</p>
<p>Νόμος 3842/2010 «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 58Α' /23.04.2010)</p>	<p>Άρθρο 73. Κίνητρα για τη διατήρηση θέσεων εργασίας και τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και κίνητρα για την ενίσχυση της κινηματογραφικής παραγωγής</p> <p>9. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που υπάγεται σε φορολογική υποχρέωση στην Ελλάδα και επενδύει στην παραγωγή κινηματογραφικού έργου μεγάλου μήκους με προορισμό την προβολή σε κινηματογραφική αίθουσα απαλλάσσεται από το φόρο που του αναλογεί για ποσό ίσο με:</p> <p>α) το 40% του ποσού που επένδυσε, εφόσον το φυσικό ή νομικό πρόσωπο δεν δραστηριοποιείται επαγγελματικά στον οπτικοακουστικό τομέα, δεν είναι μέτοχος ανώνυμης Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. ή μέλος Ο.Ε., Ε.Ε. ή κοινοπραξίας που δραστηριοποιείται στον οπτικοακουστικό τομέα,</p> <p>β) το 20% του ποσού που επένδυσε, εφόσον το φυσικό ή νομικό πρόσωπο δραστηριοποιείται επαγγελματικά στον οπτικοακουστικό τομέα, ή είναι μέτοχος ανώνυμης Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., ή μέλος Ο.Ε., Ε.Ε. ή κοινοπραξίας που δραστηριοποιείται στον οπτικοακουστικό τομέα.</p>
<p>Υπ' αριθμ. ΥΠΠΟΤ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠ ΥΝΣ/126463/28.12.2 011 Κ.Υ.Α. (ΦΕΚ 3046/Β/30.12.2011) «Τέλη φωτογράφισης- κινηματογράφησης και χρήσης οπτικοακουστικών έργων και απεικονίσεων αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, μνημείων,</p>	<p>Κεφάλαιο Πρώτο: Τέλη φωτογράφισης και κινηματογράφησης</p> <p>Άρθρο 2: Τέλη κινηματογράφησης</p> <p>Για κινηματογράφηση, με επαγγελματικό εξοπλισμό, σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, για πολιτιστικούς, επιστημονικούς, ενημερωτικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, καταβάλλονται 200 ευρώ ανά ημέρα και χώρο γυρισμάτων για όσους χώρους αναφέρονται στο άρθρο 1 παράγραφος 6, και 100 ευρώ ανά ημέρα και χώρο για τους υπόλοιπους χώρους, μνημεία, μουσεία και συλλογές.</p> <p>Για υποβρύχια κινηματογράφηση προκαταβάλλονται 800 ευρώ ανά ημέρα και χώρο γυρισμάτων. Για αερο-κινηματογράφηση προκαταβάλλονται 800 ευρώ ανά ημέρα γυρισμάτων.</p> <p>Για κινηματογράφηση με επαγγελματικό εξοπλισμό κάθε άλλης κινηματογραφικής ταινίας ή άλλου οπτικοακουστικού έργου με παρεμβολή προσώπων προκαταβάλλονται 1.600 ευρώ ανά ημέρα και χώρο γυρισμάτων</p> <p>Άρθρο 6: Τέλη χρήσης για παραγωγή οπτικοακουστικών έργων</p> <p>1) Για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου ως οπτικοακουστικά έργα νοούνται τα έργα στα οποία απεικονίζονται μνημεία που ανήκουν στο Δημόσιο, είτε ακίνητα που βρίσκονται σε αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικούς τόπους ή είναι μεμονωμένα ή κινητά που βρίσκονται σε μουσεία ή συλλογές του δημοσίου.</p>

Νομοθεσία	Περιγραφή
<p>μουσειακών εκθέσεων και συλλογών. Τέλη πραγματοποίησης εκδηλώσεων σε αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και ακίνητα μνημεία».</p>	<p>2) Για κάθε χρήση οπτικοακουστικού έργου καταβάλλονται τα ακόλουθα τέλη: α) για οπτικοακουστικά έργα των οποίων το συνολικό κόστος παραγωγής είναι μικρότερο από 50.000 ευρώ, δέκα ευρώ ανά δευτερόλεπτο απεικόνισης β) για οπτικοακουστικά έργα των οποίων το συνολικό κόστος παραγωγής είναι από 50.001 έως 200.000 ευρώ, είκοσι ευρώ ανά δευτερόλεπτο απεικόνισης γ) για οπτικοακουστικά έργα των οποίων το συνολικό κόστος παραγωγής είναι από 200.001 έως 500.000 ευρώ, πενήντα ευρώ ανά δευτερόλεπτο απεικόνισης και δ) για οπτικοακουστικά έργα των οποίων το συνολικό κόστος παραγωγής υπερβαίνει τα 500.000 ευρώ, εκατό ευρώ ανά δευτερόλεπτο απεικόνισης.</p> <p>3) Τα παραπάνω τέλη μειώνονται κατά 50% σε περίπτωση που το οπτικοακουστικό έργο έχει κυρίως εκπαιδευτικό, επιστημονικό ή πολιτιστικό χαρακτήρα καθώς και στις περιπτώσεις που το οπτικοακουστικό έργο προβάλλει διεθνώς την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό.</p> <p>4) Δεν καταβάλλεται τέλος για χρήση οπτικοακουστικών έργων χωρίς άμεσα ή έμμεσα οικονομικό ή εμπορικό σκοπό</p> <p>Άρθρο 9 Απαλλαγή από την καταβολή τελών φωτογράφισης και κινηματογράφησης</p> <p>Από την καταβολή τελών φωτογράφισης και κινηματογράφησης απαλλάσσονται:</p> <p>α) Η φωτογράφιση και κινηματογράφηση προς τεκμηρίωση των ανασκαφών και των ευρημάτων τους, όταν γίνονται από τους ανασκαφείς ή τους ερευνητές και τα χρηματοδοτούντα ιδρύματα ή από επιστήμονες για μελέτη και επιστημονική δημοσίευση, για την οποία έχει δοθεί σχετική άδεια.</p> <p>β) Οι φωτογραφήσεις και κινηματογραφήσεις από Έλληνες ή αλλοδαπούς επιστήμονες που εξυπηρετούν καθαρά επιστημονικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, όπως την διδασκαλία ή την τεκμηρίωση αρχαιολογικών εργασιών.</p> <p>γ) Οι πάσης φύσεως εκδόσεις και κινηματογραφικές παραγωγές του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού.</p>
<p>Υπ' αριθμ. ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ42/1020/62(ΦΕΚ 1138/Β/10.4.2012) Έγκριση όρων και διαδικασιών για την πραγματοποίηση κινηματογραφικών λήψεων σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και σε μουσεία, σύμφωνα με το συνημμένο κατάλογο</p>	<p>B3. Διαδικασία για τη χορήγηση αδειών κινηματογράφησης για τη χορήγηση αδειών κινηματογράφησης σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικούς τόπους.</p> <p>Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται:</p> <p>α. Ταινίες μυθοπλασίας: Για την έκδοση της άδειας λήψης απαιτούνται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αίτηση του παραγωγού ή του εντεταλμένου παραγωγού στην αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων τουλάχιστον δύο (2) μήνες πριν από την πραγματοποίηση της κινηματογράφησης με πλήρη τεκμηρίωση του αιτήματος (εξιστόρηση της υπόθεσης, συντελεστές, συνεργείο, τεχνολογικός εξοπλισμός και κάθε περιγραφή που διευκολύνει στη κατανόηση των συνθηκών γυρίσματος). 2. Βεβαίωση από τη Δ/νση του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, με την οποία να τεκμηριώνεται ότι το σενάριο δεν προβάλλει τη βία, το ρατσισμό ή το σεξισμό και δεν παραβιάζει την ισχύουσα ελληνική νομοθεσία. 3. Δήλωση του παραγωγού με την οποία δεσμεύεται ότι θα τηρηθούν οι όροι της παρούσας απόφασης. <p>Η αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων οφείλει – σύμφωνα με την παρούσα υπουργική απόφαση – εφόσον πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις για την παραχώρηση του μνημείου να διαβιβάζει το αίτημα εντός πέντε (5) εργάσιμων ημερών, στην αρμόδια Διεύθυνση του ΥΠΠΟΤ η οποία με τη σειρά της το παραπέμπει, εντός επτά (7) εργάσιμων ημερών, στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο για την κατά νόμο γνωμοδότηση.</p>

5. Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής

5.1 Κύρια ευρήματα της μελέτης

Η πραγματοποίηση εγχώριων, αλλά και ξένων κινηματογραφικών παραγωγών στην Ελλάδα, έχει μακρά ιστορία. Ταινίες που έχουν γυριστεί στην Ελλάδα έχουν τύχει εμπορικής επιτυχίας στο εσωτερικό της χώρας, αλλά και διεθνώς, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις έχουν αποσπάσει και σημαντικά διεθνή βραβεία. Είναι κοινά αποδεκτό όμως, ότι υστερεί σε σχέση με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ ως προς την προσέλκυση ξένων εταιριών παραγωγής, αφού ακόμα και ταινίες που βασίζονται στην ελληνική μυθολογία έχουν πραγματοποιηθεί σε γειτονικές χώρες.

Μετά από σχετική σταθεροποίηση τη δεκαετία του 2000, η παραγωγή κινηματογράφου εισέρχεται ξανά σε περίοδο κρίσης τα τελευταία χρόνια, όπως προκύπτει και από τη μείωση του αριθμού εισιτηρίων στις εγχώριες κινηματογραφικές αίθουσες. Ο κύκλος εργασιών του κλάδου περιορίστηκε σημαντικά, καθώς την περίοδο 2010-2013 υποχώρησε κατά 14% κατά μέσο όρο κάθε χρόνο. Αντίστοιχα, η απασχόληση στον οπτικοακουστικό κλάδο συρρικνώθηκε σε 2,0 χιλ. άτομα το 2013 από 4,3 χιλ. μόλις δύο χρόνια πριν.

Όπως κάθε οικονομική δραστηριότητα, η παραγωγή κινηματογράφου συνεισφέρει στην οικονομία προσφέροντας υπηρεσίες με εμπορική αξία, συμβάλλοντας επίσης στη διατήρηση θέσεων εργασίας. Συγκεκριμένα, μέσω των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων, για κάθε εκατομμύριο ευρώ δαπάνης για την κινηματογραφία στην Ελλάδα, εκτιμάται ότι η εγχώρια προστιθέμενη αξία ενισχύεται κατά περίπου €1,4 εκατ., το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται κατά €1,6 εκατ., το κράτος εισπράττει επιπλέον €339 χιλ. και δημιουργούνται περίπου 30 θέσεις εργασίας. Με αυτό τον τρόπο υπολογίζεται ότι η παραγωγή 20 ελληνικών ταινιών ετησίως με μέσο προϋπολογισμό €450 χιλ. οδηγεί σε αύξηση του ΑΕΠ κατά €14,2 εκατ., στηρίζοντας 272 θέσεις εργασίας στο σύνολο της οικονομίας.

Πολύ μεγαλύτερη είναι η συνεισφορά του κλάδου εφόσον ληφθούν υπόψη και συναφείς δραστηριότητες, όπως η παραγωγή τηλεοπτικών προγραμμάτων και διαφημιστικών σποτ. Υπολογίζοντας την αξία του συνόλου των δραστηριοτήτων του κλάδου, η συνεισφορά του σε όρους ΑΕΠ εκτιμάται ότι ανέρχεται σε €686 εκατ., εκ των οποίων €108 εκατ. δημιουργούνται άμεσα στον κλάδο. Σε όρους απασχόλησης, η συνολική επίδραση εκτιμάται ότι προσεγγίζει τις 12,1 χιλ., με την απασχόληση εντός του κλάδου να ανέρχεται σε 2,0 χιλ. άτομα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εκτίμηση για την επίδραση στην οικονομία από την πραγματοποίηση μεγάλων ξένων παραγωγών. Συγκεκριμένα, χωρίς να υπολογίζονται οι καταλυτικές επιδράσεις σε όρους προσέλκυσης τουριστών από το εξωτερικό, εκτιμάται ότι το ΑΕΠ της χώρας μπορεί να αυξηθεί κατά €39 εκατ. ως αποτέλεσμα δαπάνης ύψους €25 εκατ. για τα γυρίσματα μιας μεγάλης, για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, ξένης παραγωγής στην Ελλάδα. Σε όρους απασχόλησης, μία και μόνο μεγάλη ξένη παραγωγή μπορεί να συντηρήσει κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων πάνω από 755 θέσεις εργασίας στο σύνολο της οικονομίας, εκ των οποίων 223 θέσεις αφορούν τους κλάδους που συμμετέχουν άμεσα στην παραγωγή. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μπορεί να καθιερωθεί ως μία ανταγωνιστική επιλογή για τα γυρίσματα οπτικοακουστικών έργων, ενισχύοντας ταυτόχρονα τον εγχώριο κλάδο τόσο σε αναγκαίες υποδομές (π.χ. ανάπτυξη νέων τεχνολογιών) όσο και σε νέες εξειδικευμένες θέσεις εργασίας.

Σημαντική επίδραση μπορεί να έχει μια εμπορικά επιτυχημένη ξένη παραγωγή και στον τουρισμό. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ταινίες όπως για παράδειγμα η «Τροία», ο «Χάρι Πότερ» και ο «Άρχοντας των Δαχτυλιδιών» οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των επισκεπτών στις περιοχές που έγιναν τα γυρίσματα. Για την Ελλάδα, σύμφωνα με τις οικονομετρικές μας εκτιμήσεις υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι οι ταινίες «Το Μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι» και «Lara Croft: Tomb Raider» οδήγησαν σε (στατιστικά σημαντική) αύξηση του τουρισμού στην Κεφαλονιά και στις Κυκλάδες αντίστοιχα. Ενδείξεις υπάρχουν για θετική επίδραση και της ταινίας «Mamma Mia» στην τουριστική κίνηση του νομού Μαγνησίας, οι οποίες όμως δεν είναι τόσο ισχυρές, ενδεχομένως επειδή η επίδραση επικεντρώνεται μόνο σε ένα μέρος του νομού και συγκεκριμένα στη Σκόπελο, όπου έγιναν τα γυρίσματα.

Δεδομένης επομένως, της βαθιάς και παρατεταμένης οικονομικής κρίσης στη χώρα, η ανάκαμψη της βιομηχανίας κινηματογράφου δεν μπορεί να βασιστεί αποκλειστικά σε εγχώριους πόρους. Το αυστηρό δημοσιονομικό περιβάλλον που θα χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία τα επόμενα χρόνια περιορίζουν τις δυνατότητες της πολιτείας να στηρίξει την εγχώρια παραγωγή. Αντίστοιχα, υπό τις τρέχουσες συνθήκες πιστωτικής στενότητας και υψηλής αποστροφής κινδύνου στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου, η χρηματοδότηση από τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα, και ειδικά από τα εγχώρια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, για επενδύσεις σε έργα υψηλής εμπορικής αβεβαιότητας, όπως οι κινηματογραφικές παραγωγές, είναι περιορισμένη.

Θα πρέπει επομένως να αναζητηθούν και άλλα μέσα που θα συμβάλλουν στην αναστροφή της υφιστάμενης κατάστασης. Καταρχήν κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή ρυθμίσεων που υπάρχουν στην ισχύουσα νομοθεσία και σχετίζονται με την ενίσχυση του κλάδου. Για παράδειγμα, θα πρέπει να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο εφαρμόζεται στην πράξη η επιστροφή του ειδικού φόρου στους παραγωγούς από τα εισιτήρια των κινηματογραφικών ταινιών, όπως προβλέπεται από το νόμο, καθώς και άλλες σχετικές διατάξεις για την οικονομική ενίσχυση της οπτικοακουστικής παραγωγής. Παράλληλα, θα μπορούσαν να αναζητηθούν τρόποι για την προσέλκυση ξένων εταιριών παραγωγής ως μια διέξοδο από την κρίση στην οποία φαίνεται να βρίσκεται η εγχώρια οπτικοακουστική βιομηχανία.

Η προσέλκυση ξένων εταιριών παραγωγής υποδεικνύει την ανάγκη ύπαρξης κατάλληλων συνθηκών. Πέρα από τις υποδομές, την πολιτιστική κληρονομιά και το φυσικό κάλλος μιας περιοχής, εξίσου σημαντική θεωρείται και η ύπαρξη διευκολύνσεων. Αυτό προκύπτει επίσης, από τον ανταγωνισμό που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια μεταξύ των χωρών της ΕΕ μέσα από τα κίνητρα που προσφέρουν, ενώ αρκετές φορές ο ανταγωνισμός αυτός έχει επεκταθεί ανάμεσα και σε πόλεις της ίδιας χώρας (ενδεικτικό παράδειγμα η Ισπανία) όπου καθεμία από αυτές διαθέτουν οργανωμένα γραφεία προσέλκυσης παραγωγών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η ενίσχυση των ξένων ταινιών από τα κράτη μέλη ξεπερνά τα €3 δισεκ. ετησίως, με το καθεστώς κινήτρων που εγκρίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να περιλαμβάνει επιδοτήσεις του κόστους παραγωγής που κυμαίνονται από 15-30% του συνολικού κόστους. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι χώρες που δεν διαθέτουν αντίστοιχους μηχανισμούς ενδεχομένως να υστερούν έναντι άλλων, χάνοντας ταυτόχρονα μερίδιο από τη δραστηριότητα αυτή. Αν και η χρηματοδοτική ενίσχυση μιας ταινίας αποτελεί ενδεχομένως τον πιο αποτελεσματικό τρόπο παρέμβασης της πολιτείας για την προσέλκυση παραγωγών από το εξωτερικό, καθώς συνεπάγεται μείωση του κόστους παραγωγής, πολύ σημαντικό ρόλο έχουν επίσης και η εξάλειψη γραφειοκρατικών εμποδίων και η ποιότητα των προσφερόμενων διοικητικών υπηρεσιών προς τους κινηματογραφιστές.

5.2 Προτάσεις πολιτικής

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η απλοποίηση των διαδικασιών παροχής άδειας λήψεων σκηνών αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την ενίσχυση της προσπάθειας προσέλκυσης ξένων κινηματογραφικών παραγωγών. Επίσης, η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών από την πλευρά του κράτους για την έκδοση των απαιτούμενων αδειών διεξαγωγής γυρισμάτων θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα. Η υφιστάμενη κατάσταση άλλωστε, είναι αποτέλεσμα

της συσσώρευσης χρόνιων προβλημάτων, κυρίως από τη συναρμοδιότητα φορέων σχετικά με την πραγματοποίηση των γυρισμάτων μιας ταινίας.

Προς την κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να συμβάλλει η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών πληροφορικής, όπως για παράδειγμα η διαμόρφωση μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας, η οποία θα επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να υποβάλλει ηλεκτρονικά την αίτηση αδειοδότησης. Αν και η ευθύνη αδειοδότησης μπορεί να ανήκει στην αρμοδιότητα ενός δημόσιου φορέα (π.χ. δήμος) η ηλεκτρονική διασύνδεση θα μπορούσε να συμβάλλει στη μείωση της γραφειοκρατίας. Επιπλέον θα μπορούσε να θεσμοθετηθεί μια φόρμα εντύπου για την άδεια λήψης σκηνών, κοινή για τους ενδιαφερόμενους τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

Η μέχρι σήμερα εμπειρία υποδεικνύει ότι η ύπαρξη ενός φορέα που λειτουργεί ως σημείο επαφής για κάθε ενδιαφερόμενο κινηματογραφιστή είναι απαραίτητη. Προς την κατεύθυνση αυτή ο ρόλος του γραφείου εξυπηρέτησης (Film Commission) είναι σημαντικός για τη διευκόλυνση ξένων παραγωγών. Από τη συγκριτική ανάλυση όμως, προκύπτει ότι ο σχετικός ιστότοπος του ελληνικού γραφείου υστερεί σε πληροφοριακό επίπεδο, έναντι αντίστοιχων γραφείων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ δεν είναι σαφές αν το συγκεκριμένο γραφείο βρίσκεται σε πλήρη λειτουργία. Προκύπτει επίσης ότι αντίστοιχης αρμοδιότητας γραφεία (π.χ. η Διεύθυνση Προώθησης και η Διεύθυνση Διεθνών Οπτικοακουστικών Παραγωγών στη Θεσσαλονίκη) δεν έχουν ακόμη ενεργοποιηθεί, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του νόμου Ν.3905/2010 (άρθρα 18 και 30 αντίστοιχα).

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ενδιαφερόμενων κινηματογραφιστών, επομένως, θα πρέπει να ενεργοποιηθούν τα θεσμοθετημένα γραφεία εξυπηρέτησης και να παρέχουν σε λεπτομέρεια πληροφορίες και διευκολύνσεις για όλα τα θέματα που αφορούν τους συντελεστές που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν γυρίσματα στη Ελλάδα. Απαραίτητο επίσης, κρίνεται ο οργανισμός να διαθέτει αρχείο (π.χ. φωτογραφικό υλικό, ειδικές μελέτες / εκδόσεις, στατιστικά) και υλικό ενημέρωσης, όπως για παράδειγμα ειδικό χάρτες που καταγράφουν δημόσιους χώρους διαθέσιμους για γυρίσματα με ζώνες πρόσβασης που θα προσδιορίζονται από μια δημόσια αρχή.

Παράλληλα, το ελληνικό γραφείο εξυπηρέτησης κινηματογραφικών παραγωγών θα μπορούσε να συμβάλλει και στην κατάρτιση δημοσίων υπαλλήλων που εμπλέκονται στις διαδικασίες αδειοδότησης για κινηματογραφικές ταινίες. Για παράδειγμα, να οριστεί μια ομάδα εργαζομένων (π.χ. σε επίπεδο δήμου ή περιφέρειας) που θα είναι επιφορτισμένη με

τη διαχείριση κινηματογραφικών θεμάτων και η οποία θα είναι σε επαφή με το ελληνικό γραφείο εξυπηρέτησης. Αντίστοιχα, θα μπορούσε να διερευνηθεί η δυνατότητα οργάνωσης και λειτουργίας Περιφερειακών ή Δημοτικών γραφείων εξυπηρέτησης κινηματογραφικών παραγωγών (όπως συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες), ιδιαίτερα σε περιοχές που παρατηρείται αυξημένο κινηματογραφικό ενδιαφέρον.

Η διεθνής εμπειρία υποδεικνύει ότι τα γραφεία εξυπηρέτησης αναλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, να διεκπεραιώνουν τις απαραίτητες διαδικασίες σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές για την πραγματοποίηση γυρισμάτων από ξένα συνεργεία. Στα πρότυπα του εξωτερικού επομένως, θα μπορούσε το ελληνικό γραφείο να εκδίδει άδεια λήψης σκηνών, εφ' όσον ο ενδιαφερόμενος έχει καταβάλει τυχόν παράβολο προς την αρμόδια αρχή και ο αρμόδιος φορέας δεν έχει υποβάλει γραπτή αιτιολογημένη άρνηση. Επίσης, η έκδοση ενός ενιαίου κοστολογίου για τις παρεχόμενες υπηρεσίες του κράτους θα διευκολύνει τον προσδιορισμό του κόστους παραγωγής για τα γυρίσματα που θα πραγματοποιηθούν στη χώρα μας, μειώνοντας την αβεβαιότητα που αντιμετωπίζει μια κινηματογραφική παραγωγή και θα κάνει πιο ελκυστική την πραγματοποίησή της.

Στην προσέλκυση ξένων κινηματογραφικών ταινιών θα μπορούσε να συμβάλει επίσης η ισχυροποίηση του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, όπως και άλλων μικρότερης εμβέλειας διοργανώσεων (π.χ. Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας). Σε πολλές χώρες ο ρόλος τους έχει ενισχυθεί, καθώς δεν αποτελούν μόνο χώρους προώθησης κινηματογραφικών ταινιών, αλλά προσφέρουν τη δυνατότητα αναζήτησης των απαραίτητων πληροφοριών και μέσων (π.χ. κεφάλαια) για την πραγματοποίηση νέων οπτικοακουστικών έργων. Στην Ελλάδα ωστόσο, ο θεσμός έχει εξασθενήσει τα τελευταία χρόνια εξαιτίας και της οικονομικής ύφεσης. Θα πρέπει επομένως να αναζητηθούν τα μέσα εκείνα που θα συμβάλουν στην αναδιοργάνωσή του, προκειμένου να αποτελέσει σημαντικό πόλο για την προώθηση της χώρας ως φιλικό προορισμό (film friendly) για την πραγματοποίηση κινηματογραφικών γυρισμάτων.

Εκτός όμως από τις γραφειοκρατικού τύπου διευκολύνσεις, το ενδιαφέρον θα πρέπει να επικεντρωθεί και στη δυνατότητα παροχής οικονομικών κινήτρων. Παρά την ύφεση στην οποία έχει εισέλθει η ελληνική οικονομία, θέτοντας σημαντικά εμπόδια στην κατεύθυνση αυτή, θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο παρεμβάσεων, όπως η απαλλαγή ή η άμεση επιστροφή ΦΠΑ σε έξοδα που γίνονται στην Ελλάδα από διεθνείς παραγωγές. Σημαντική επίσης θα ήταν η δυνατότητα αυξημένων φορολογικών εκπτώσεων, όπως συμβαίνει σε χώρες του εξωτερικού, όταν η παραγωγή θεωρείται ότι συμβάλλει στην

προβολή της χώρας ή πρόκειται να απασχολήσει μεγάλο μέρος ελλήνων καλλιτεχνών και συντελεστών.

Θα μπορούσε επίσης να εξεταστεί η δυνατότητα επιδότησης σε συγκεκριμένα είδη ταινιών που προβάλλουν την Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό, αξιοποιώντας ενδεχομένως μέρος του προϋπολογισμού για την προβολή της χώρας ως τουριστικού προορισμού. Η επιδότηση θα μπορούσε να αφορά για παράδειγμα και τις εργοδοτικές εισφορές των ανθρώπων που εμπλέκονται στην πραγματοποίηση γυρισμάτων, προσφέροντας κίνητρα για την αξιοποίηση εγχώριων πόρων.

Εν κατακλείδι, ο κινηματογράφος αναγνωρίζεται ως μια από τις πιο δυναμικές μορφές έκφρασης του σύγχρονου πολιτισμού, με σημαντικό ρόλο στην πνευματική ανάπτυξη και την ψυχαγωγία. Ταυτόχρονα, όμως, ο κινηματογράφος αποτελεί σημαντική οικονομική δραστηριότητα σε αρκετές χώρες του κόσμου, στηρίζοντας πολλές θέσεις εργασίας. Επιπλέον, λειτουργεί ως όχημα προβολής της εικόνας μιας χώρας ή περιοχής, προωθώντας τα πλεονεκτήματά της διεθνώς.

Αξιοποιώντας την πλούσια πολιτιστική κληρονομία και αναμφισβήτητο φυσικό κάλλος της Ελλάδας, η εγχώρια βιομηχανία κινηματογράφου, φιλοξενώντας ξένες παραγωγές με παγκόσμια εμπορική επιτυχία, έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει σημαντικά την πληγμένη εικόνα της χώρας διεθνώς. Ως κοινωνία οφείλουμε να αναγνωρίσουμε το ρόλο του κινηματογράφου και να εξετάσουμε με προσοχή πώς να αρθούν τα εμπόδια στην περαιτέρω ανάπτυξή του, για να μπορέσει να συνεισφέρει όσο περισσότερο γίνεται στην τόσο αναγκαία σήμερα οικονομική και πνευματική ανάταξη της Ελλάδας.

Βιβλιογραφία

- Austrian Film Commission, <http://www.afc.at/jart/prj3/afc/main.jart>
- Balli F, Balli H., and Cebeci K. (2013), Impacts of exported Turkish soap operas and visa-free entry on inbound tourism to Turkey, *Tourism Management*, 37 (2013), 1-7
- Beeton, S. (2005), *Film-induced tourism*. Clevedon: Channel View Publications
- Belgium Film Industry, <http://www.belgiumfilm.be/>
- Blaho Doris, 2012, Students' Travel Behaviour and Film Induced Tourism: Do film sets and movie locations attract young travellers?, Modul Vienna University, <http://www.modul.ac.at/uploads/files/Theses/Bachelor/Thesis-2012-Blaho-Doris.pdf>
- Bulgarian National Film Center, <http://www.nfc.bg/en/nachalo>
- British Film Commission, <http://www.britishfilmcommission.org.uk/>
- Centre national du cinéma et de l'image animée (CNC), <http://www.cnc.fr/web/en/index>
- Cineuropa, <http://cineuropa.org/>
- Croatian Audiovisual Centre, <http://www.havc.hr/eng>
- Croy, W. G. (2011). Film tourism: sustained economic contributions to destinations. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 3(2), 159e164
- Cucco Marco and Richeri Giuseppe, Film Commissions as a Driver for Economic and Cultural Development, <http://med-eu.org/documents/MED4/Dossier2/CUCCO-RICHERI.pdf>
- Czech Film Center , <http://filmcenter.cz/en/homepage>
- European Commission, Competition policy in brief, State aid rules for films and other audiovisual works
- European Commission, Communication from the Commission on State aid for films and other audiovisual works (2013)
- European Audiovisual Observatory, <http://www.obs.coe.int/>
- European Commission (Directorate-General for Education and Culture) *The Economy of Culture in Europe*, 2006
- Euromed Audiovisuel, Linda Beath, Identification of financing tools for film and audiovisual production and their practical use in the South Mediterranean region, 2012
- European Film Commissions Network (EUFEN), <http://www.eufcn.net/>
- Hellenic Film Commission Office, <http://www.hfco.gr/>
- Hungarian National Film Fund, <http://mnf.hu/en/index.php>

- Kim, S. S. (2012), Audience involvement and film tourism experiences: emotional places, emotional experiences. *Tourism Management*, 33, 387e396
- OECD, 2014, *Tourism and the Creative Economy*, Chapter: Creative tourism as a source of growth
- OECD, 2008, *Remaking the Movies, Digital Content and the evolution of the Film and Video Industries*
- Mordue, T. (2009), Television, tourism and rural life. *Journal of Travel Research*, 47(3), 332e345
- Portegies, A. (2010), Places onmy mind: exploring contextuality in film in between the global and the local. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 7(1), 47e58
- Riley, R., Baker, D., & Van Doren, C. (1998), Movie-induced tourism. *Annals of Tourism Research*, 25, 919e935
- Romanian Film Promotion, <http://www.romfilmpromotion.ro/en>
- Turkish Film Commission, <http://www.turkishfilmcommission.org/>
- French Culture, <http://frenchculture.org/film-tv-and-new-media/news/france-receives-eu-approval-increase-tax-incentives-foreign-films>
- Unesco, Institute for Statistics, <http://www.uis.unesco.org/Pages/default.aspx>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2014), 272
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2001), 534
- Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου(ΕΚΚ), <http://www.gfc.gr>
- Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, <http://www.filmfestival.gr/>
- Φεστιβάλ Ελληνικών Ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας, <http://www.dramafilmfestival.gr/>
- Υπουργείο Τουρισμού, <http://www.mintour.gov.gr>
- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, <http://www.culture.gr>